

Onsdagen den 20 april

Kl. 19.30

Intern TV-sändning

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Intern TV-sändning

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:38 med anledning av motion om intern TV-sändning.

Herr FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 38 tar upp till behandling en motion som jag tillsammans med min partikollega herr Nilsson i Agnäs väckte under den allmänna motionstiden i januari. Motionen och betänkandet gäller frågan om vidgad rätt till s. k. intern TV-sändning, dvs. möjligheten för bl. a. ideella organisationer och samfund att via TV överföra möten m. m. till andra lokaler.

Den här frågan har i likhet med många andra politiska angelägenheter som vi behandlar här i kammaren tidigare varit föremål för riksdagens handläggning. Liknande motioner har förekommit vid och behandlats av 1970 och 1973 års riksdagar.

Anledningen till att Tore Nilsson och jag till årets riksdag aktualiserade frågan var den att i början av det här året – det var f. ö. just under den allmänna motionstiden – förekom stora kristna ekumeniska möten i Scandinavium i Göteborg. Genom myndigheternas godkännande överfördes via intern TV dessa möten till Stockholm, närmare bestämt till Filadelfiakyrkan vid Rörstrandsgatan. Det var en mycket uppmärksammat och tekniskt lyckad sändning som följdes av en stor publik uppgående till ca 3 000 personer vid varje sändningstillfälle.

Man kan naturligtvis nu fråga sig, herr talman, varför vi väckt en motion om interna TV-sändningar när dessa tydligen kan och får genomföras. Ja, anledningen till motionen är att tolkningen av radiolagen då det gäller överföring av detta slag har varit skiftande. Det har flera gånger under den tidigare politiska regimens dagar – alltså när socialdemokraterna regerade i det här landet – blivit avslag på liknande sändningsansökningar. Denna gång, dvs. i januari månad i år, lämnades tillstånd med motivering att sändningen inte mötte hinder, eftersom den inte var riktad till allmänheten utan till en sluten grupp som i ett speciellt fall hade väsentligt större intresse av att följa den interna TV-sändningen från Göteborg med Billy Graham som talare än att se på Sveriges Radios TV-sändningar. Man ansåg också på Sveriges Radio att det inte föreligger någon principiell skillnad om sändningar utgår till fler platser eller om

de utgår till endast en plats så länge man riktar sig till en intressegemenskap. Att det finns möjlighet till olika tolkningar, vilket – som jag redan framhållit – inneburit att man tidigare fått nej på ansökan till intern TV-sändning, är uppenbart. Det är därför angeläget att principen om rätt till TV-utsändningar till andra slutna lokaler slås fast.

Vad jag kan förstå kan icke intern-TV som sänds utan reklaminslag och utan vinningssyfte strida mot radiolagen, om exempelvis samfundets syfte är att framföra sitt budskap och stärka gemenskapen. Denna form av mötesverksamhet hör framtiden till. Den konkurrerar inte med TV 1 och TV 2, utan intern-TV används endast för specialinriktade möten till slutna lokaler.

Utskottets yttrande över motionen är väl något dunkelt formulerat. Jag förstår att det är fråga om en kompromisskrivning, eftersom utskottets ledamöter – både de borgerliga och socialdemokraterna – är eniga. Att utskottet hänvisar till pågående utredningar är ett gammalt och välkänt tillvägagångssätt. Utskottet menar att dessa utredningar sysslar med frågan, och man bör därför avvakta utredningarnas ställningstagande.

Jag vet, herr talman, att man i utskottsbetänkanden icke skall inläsa något annat än vad som står skrivet – man skall inte läsa något "mellan raderna". I det här fallet kan jag dock icke undgå att notera en positiv inställning till motionen och till frågan som sådan. Jag är också övertygad om att den politiska konstellation som vi nu har här i riksdagen skall se till, att intern-TV-sändningarnas möjligheter byggs ut och att man utformar radiolagen så tydligt och så preciserat att inga tolkningssvårigheter kommer att uppstå. Denna fråga följs med stort intresse av många organisationer och sammanslutningar. Möjligheten att via intern TV få sända sitt budskap till andra slutna lokaler finner man inte bara intressant utan också angelägen.

Med den uttalade förhoppningen om snar positiv handläggning av vårt motionskrav avvaktar också vi motionärer, dvs. jag och herr Nilsson i Agnäs, frågans vidare handläggning. Jag har därför, herr talman, inget yrkande.

Herr BOO (c):

Herr talman! Frågan om bestämmelserna i radiolagen om intern TV-sändning har varit uppmärksammas i skilda sammanhang, som herr Fridolfsson nyss påpekade. Den har även varit föremål för riksdagens ställningstagande. Vid dessa tillfällen har riksdagen hänvisat till pågående utredningar, bl. a. massmediautredningen. Frågan avses komma att ytterligare övervägas i utredningen rörande en ny yttrandefrihetsgrundlag. Den är därutöver föremål för övervägande i radioutredningen. Denna utredning förväntas lägga fram sitt förslag redan nästa vecka, och det betyder att riksdagen inom en inte alltför avlägsen framtid får möjlighet till ett grundligare ställningstagande. Det bör också påpekas att vissa principer redan har fastslagits genom det avgörande som förevarit i högsta domstolen.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 112

Onsdagen den
20 april 1977

Riksdagshusfrågan

§ 2 Riksdagshusfrågan

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:41 med anledning av i propositionen 1976/77:100 framlagda förslag om vissa anslag för budgetåret 1977/78 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte motioner.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande nr 41 ger mig anledning att framföra några synpunkter och ställa en fråga inför den fortsatta planeringen av riksdagens hus.

Mitt anförande blir kanske litet utförligare än vad som med andra övervägningar kan anses rimligt att kräva. En debatt om motionerna och vissa andra frågor är givetvis inte möjlig nu, eftersom betänkandet endast redovisar utskottets förslag att en summa pengar skall anvisas för fortsatt utredningsarbete. Med anledning av att utskottet yrkar att riksdagen skall bevilja 2,5 milj. kr. för ändamålet anser jag dock det motiverat att anföra följande, bl. a. för att väcka ett ökat intresse för frågan inför dess avgörande nästa gång.

Det synes mig som om den utredning som sker blivit oerhört kostsam och långvarig. Hela handläggningen av ärendet om riksdagens hus förefaller mig egendomlig, vilket jag avser att ta upp vid ett senare tillfälle här i kammaren.

Vad som nu inger undran och farhågor är den stora summa pengar som ytterligare begäres – i ett läge där man icke vet vad riksdagen kommer att besluta i ärendet till hösten.

Det finns ju en motion nr 584 till detta riksmöte som redovisar en annan lösning enligt ett förslag som innebär att riksdagen får alla sina lokaler på Helgeandsholmen. Det finns också motioner där det yrkas på ett kvarblivande här i City vid Sergels torg, och även om de för många inte torde te sig så realistiska i dag med tanke på senaste händelserna med hot om terror osv. måste de beaktas.

Hur kan utredningen nu fortsätta enbart med sikte på att förverkliga förslaget Aron II, som man alltså arbetar efter – ett förslag som enligt min mening inte är genomförbart om man skall få acceptabla kommunikationer, om tiden för voteringarna inte skall bli orimligt lång, om säkerhetsfrågorna skall lösas utan hissnande kostnader och stora risker?

Herr talman! Jag förutsätter att utredningsarbetet numera icke inriktas

på en lösning där även kanslihuset skall vara med. Men därom redovisas intet i betänkandet.

En huvudförutsättning var redan vid arkitekttävlingen om riksdagens hus att detta skulle vara beläget på Helgeandsholmen och enbart där. Under planeringen har sedermera kanslihuset och t. o. m. dess annex dragits in i bilden. Jag har svårt att begripa varför.

Nu finns det avgörande skäl mot att någon väsentlig del förlägges utanför Helgeandsholmen. Tidsmässigt är det omöjligt med ledamotsrum förlagda till kanslihuset – alltså på andra sidan Stallkanalen. Av säkerhetsskäl kan endast den praktiska lösningen med alla lokaler på Helgeandsholmen godkännas. Från ekonomisk synpunkt är det förmånligt med en samling av allt på Helgeandsholmen.

Nu har det förljudits – fastän ingenting officiellt meddelats därom – att både annexet och kanslihuset förts bort ur planeringen. Jag vill fråga: Är detta riktigt? Det går helt enkelt inte att ha en lösning med kanslihuset – kan någon längre betvivla det?

Men hur kan man då fortsätta att planera enligt det förslag som kallats Aron II – ett förslag som en gång vid pristävlingen fick femte pris och som av tävlingsfunktionären 1971 betecknades med 0 1 3 när han begärde vissa upplysningar av de tävlande, ett förslag som då angavs uppfylla de uppställda villkoren? Detta förslag har senare drivits fram fastän det inte representerade en lösning som överensstämde med förutsättningen att allt skulle rymmas på Helgeandsholmen och fastän det i dag måste frångås till många delar.

Min fråga till konstitutionsutskottets ordförande blir: Hur skall nu Aron II kunna ligga till grund för utredning och för byggnad? Om svaret blir att lösningen skall ändras till att omfatta endast det som var förutsättningen, nämligen Helgeandsholmen med riksdagens och riksbankens hus, frågar jag: Vad innebär då detta i förhållande till det förslag som heter Samspel och som 1971 och senare liksom Aron II angetts uppfylla villkoren för tävlingen? Det är detta förslags lösningar som jag – och många med mig tidigare enligt motioner m. m. – funnit helt överlägset.

Jag måste vidare fråga: Kan man fortsätta och bygga enligt Aron II utan att de ändringar som i så fall måste göras innebär ett efterhärmande av förslaget Samspel, ett plagierande? Jag vill veta om det är möjligt.

I Samspel finns den lösning som enligt min mening riksdagen måste föredraga.

Nu skall förslagen icke sakbehandlas i dag – och jag beklagar att jag måste ta upp kammarens tid, eftersom jag eljest hade kunnat få något besked – men det är absolut nödvändigt att alla riksdagens ledamöter får båda förslagen redovisade innan den i betänkandet aviserade beslutsdagen kommer hösten 1977. Många är nya i riksdagen, och även vi som har varit med länge har kanske inte haft möjlighet att helt sätta oss in i frågan; vi har ju många ärenden att syssla med.

Jag frågar alltså konstitutionsutskottets ordförande: Vill konstitutionsutskottet verka för att alla riksdagens ledamöter får lära känna de lös-

ningar av riksdagshusfrågan som de båda förslagen presenterar? Vill konstitutionsutskottets ordförande ge ledamöterna tillfälle att se modeller och ta del av data, fakta om avstånd, kommunikationer, planlösningar och inte minst kostnadsuppgifter?

Samspel kan byggas billigare än förslaget Aron II, och då har Samspel i priset också med grundförstärkningar som nu icke förutsätts nödvändiga enligt förslaget Aron II.

Jag kan också nämna att Aron II har utsatts för en ganska nedgörande kritik på olika håll, bl. a. i arkitekternas tidning, och att de personalorganisationer som känner till dess förslag till gångavstånd, transportleder, trappor m. m. helt avvisar Aron II. Jag skulle vilja göra mina kamrater här i kammaren nyfikna på detta.

Därtill kommer säkerhetsfrågorna. Det blir stora problem i framtiden, större än någon har anat, att tillfredsställande se till att säkerheten blir vad man kräver.

Vad slutligen beträffar idén att riksdagen skulle fortsätta som permanent hyresgäst hos Stockholms kommun vid Sergels torg i lokaler med ett tjugotal ingångar – 16 säger en del – anser jag den tanken helt befängd. Det torde stå klart för den som inser de risker och den terror som finns i dagens värld, att det är ett mycket farligt hus och kommer att vara det än mer i framtiden.

Men om det skall bli möjligt för riksdagen att fatta ett klokt beslut hösten 1977 måste samtliga ledamöter i riksdagen få ta del av andra förslag, t. ex. det förslag som presenteras i en motion vilken måste behandlas i höst. Jag anser att detta måste krävas i dag – man kan från utskottet säga att "det kan du komma tillbaka med i oktober", men då är det för sent. Det riktiga vore att presentera förslagen dessförinnan. Jag vet att det för partigrupperna i riksdagen planeras vissa upplysningskvällar, kanske i slutet av den här månaden, och det är bra. Men innebär det då bara att Aron II presenteras så tycker jag att det med tanke på behandlingen i riksdagsmotionerna till hösten är för litet.

Jag har stor respekt för utskottets vilja och kunnighet och hoppas få ett positivt svar – alltså svaret: Ja, också Samspel skall presenteras. Om icke kommer båda förslagen när de ställs fram i behandlingen inte att vara lika gynnade ur rättvisesynpunkt hösten 1977.

Jag tycker också att man i förslaget i byggnadskommitténs PM inte alls har beaktat kostnaderna för ett nytt kanslihus. Det borde vara med, om riksdagen skall ta det gamla kanslihuset i anspråk.

Jag tror att det av kostnads- och säkerhetsskäl är viktigt att riksdagens återflyttning hellre forceras och tidigareläggs än fördröjs. I sak har jag alltså ingenting att invända mot att de begärda pengarna anslås, men jag tycker att jag som motionär och riksdagsledamot bör ha rätt att kräva besked i de frågor jag här har framfört.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! I en reservation till konstitutionsutskottets betänkande

när riksdagshusfrågan behandlades förra gången anfördes från vpk stor tveksamhet mot att bevilja begärda medel. Konstitutionsutskottet anförde att anslaget behövdes för att skapa den nödvändiga grunden för kommande prövning av ärendet. I ett särskilt yttrande från tre socialdemokratiska ledamöter fastslogs att utskottets ställningstagande inte innebär att riksdagen frånhänder sig handlingsfrihet inför det slutliga ställningstagandet.

Det är inget tvivel om att de starka betänkligheter mot en återflyttning till Helgeandsholmen som tidigare anförts har förstärkts efter beslutet om återflyttning. Detta gäller såväl från funktionssynpunkt som i fråga om kostnadsberäkningarna.

Därför är det viktigt att inte utrednings- och projekteringsarbete bedrivs på ett sådant sätt att alternativet Sergels torg utesluts.

Vi reagerade från vpk mot förslaget i budgetpropositionen om ett reservationsanslag på 4,5 milj. kr. för fortsatt utredning om riksdagens hus m. m. Förvaltningsstyrelsen hade anført att begärda medel behövs för att det kontinuerliga projekteringsarbetet inte skall avbrytas vid utgången av innevarande budgetår.

I motion 234 yrkade vi avslag på anslagsyrkandet. Vi hävdade i motionen att tyngdpunkten alltmer flyttas över från utredning till projektering och att arbetet ensidigt inriktas på att fullfölja planerna på en återflyttning till Helgeandsholmen.

Motsvarande yrkande finns också i motion 589 av herr Svensson i Eskilstuna m. fl. Även i denna motion hävdas att riksdagen måste behålla sin handlingsfrihet inför det slutliga ställningstagandet.

Konstitutionsutskottet föreslår nu att det begärda anslaget reduceras till 2,5 milj. kr. Detta förslag grundar sig på en PM som byggnadsstyrelsen upprättat. I denna hävdas bl. a. att om riksdagen inte beviljar någon del av det begärda anslaget skulle vissa kompletterande utredningar inte kunna fullföljas. Det hävdas också att utredningen kring alternativet Sergels torg endast skulle kunna bli summarisk.

Det finns fortfarande skäl till tveksamhet inför ytterligare anslag, och vi kan endast medverka till medelsanvisning för en utredning som inte begränsar riksdagens handlingsfrihet inför det slutliga ställningstagandet. Vi tillmäter utskottets ändring av anslagets storlek viss betydelse som markering av att det endast är utredningsarbetet som skall fullföljas och att det slutliga ställningstagandet återstår.

Vi skall därför, herr talman, inte framställa annat yrkande än utskottets men vill starkt betona uppfattningen att återflyttning till Helgeandsholmen inte får vara det enda alternativet vid det slutliga ställningstagandet.

Herr BOO (c):

Herr talman! I anledning av den direkta fråga som herr Nilsson i Agnäs ställde vill jag erinra om att det beslut som riksdagen tog 1975 i princip innebar en återflyttning till Helgeandsholmen. Därutöver innefattade beslutet att det i första hand var enligt alternativ 2 som det fortsatta ut-

rednings- och projekteringsarbetet skulle bedrivas och att man om det uppkom frågor som krävde avvikelser skulle återkomma till riksdagen. Ett slutligt förslag till ställningstagande kommer att föreläggas riksdagen för prövning i november-december månad i år.

I det läget finns det anledning att avgränsa diskussionen i dag till frågan om det fortsatta utredningsarbetet. Då vill jag bara meddela att vi i utskottet inte har fått annan redovisning än att man arbetar vidare med alternativ 2, dvs. också ianspråktagande av Kanslihuset för ledamotsrum. Det betyder självfallet att det inte är aktuellt att parallellt med detta än en gång redovisa alternativet Samspel. Jag uppfattar också frågeställningen så att det var endast under förutsättning att man förändrade inriktningen och inte avsåg att ta i anspråk Kanslihuset som herr Nilsson i Agnäs menade att den parallella redovisning som han efterlyste borde ske.

Jag vill därutöver säga att alla nya ledamöter, som inte haft tillfälle att ta del i det tidigare arbetet när det gäller riksdagshusfrågans lösning självfallet har möjligheter att få fram det materialet. Jag tror att förvaltningsstyrelsen kan ställa det till deras förfogande och också orientera i det här ärendet.

Sedan vill jag ytterligare understryka att vad utskottet nu föreslår är ett i förhållande till budgetpropositionen med 2 milj. kr. reducerat anslag. Men det belopp som utskottet förordar har utskottet bestämt sig för efter hörande av byggnadskommittén och indirekt också förvaltningsstyrelsen. Det betyder en garanti för att utredningsarbetet skall kunna fullföljas, så att man planenligt kan förelägga riksdagen ett fullständigt förslag till ställningstagande i höst.

Det är också anledning att peka på att utskottets förslag innebär en senareläggning av återflyttningen med ett år. På det sättet har redan utskottet i sitt ställningstagande tagit ett beslut som innebär ett beaktande också av vad regeringen vid senare tillfällen sagt när det gäller tidpunkten för återflyttning.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets enhälliga förslag.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! En debatt i själva sakfrågan är omöjlig, det medger jag. Men det var intressant att få svaret av konstitutionsutskottets ordförande att man fortfarande arbetar med det som kallas alternativ 2 – och endast det – och att man skulle återkomma om det gjordes avvikelser. Men några avvikelser har inte förekommit. Läget skulle alltså vara att byggnadskommittén och andra som arbetar med projektet fortfarande siktar på att använda Kanslihuset. Efter den kritik som framförts från många håll och som jag, och även utskottet, tagit del av anser jag att detta är olyckligt, och jag hoppas att det före hösten skall bli klart att en sådan lösning är omöjlig. Det går inte att debattera nu, och det är därför jag ställt det här kravet.

När det gäller redovisningen anser herr Boo att det räcker att de nya ledamöterna får information om alternativ 2. Det förefaller mig inte vara riktigt rent spel. För om nu riksdagen i höst en sista gång skall ta ställning till en så oerhört allvarlig och viktig fråga som parlamentets hus i vårt land för en lång framtid borde ledamöterna också ha möjlighet att sätta sig in i det som presenterats tidigare och som tas upp i min motion och många motioner bakom den – om nu dessa skall finnas med i behandlingen. De måste få veta att det när det gäller Helgeandsholmen finns ett förslag som är annorlunda och enligt mångas mening överlägset. Det är ett rimligt krav att även modeller, data och fakta om det förslaget görs tillgängliga. Jag har mycket svårt som enskild riksdagsledamot att klara en sådan presentation. Jag har låtit undersöka vissa saker när det gäller Samspel – jag har frågat utomstående personer om uppgifterna var riktiga och fått beskedet att det är så. Jag klarar inte mer. Jag hade hoppats att det skulle bli möjligt för alla riksdagsledamöter att få veta att det finns ett alternativ som innebär en mycket bättre lösning då det gäller t. ex. avstånd än det alternativ som innebär att ledamöterna i riksdagen i fortsättningen skall bo på andra sidan Stallkanalen – med vad det innebär av tidsåtgång och risker. Men jag får tacka för svaret som jag fått i dag och jag kommer väl inte längre.

Herr BOO (c):

Herr talman! Jag vill understryka att det självfallet är viktigt att man har en så god information som möjligt i de ärenden som man skall fatta beslut i. Jag vill återigen framhålla att det här är en riksdagsbeställning som ligger och som vidareutvecklas i fortsatt utredning och delvis projektering. Det är självklart att riksdagen innan någon eventuell förändring kan ske i inriktningen ånyo måste ta ställning i den frågan. Det är i höst som materialet skall presenteras och det reella ställningstagandet ske.

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Mitt namn står inte under det här utskottsbetänkandet. Jag hade inte tillfälle att närvara vid undertecknandet, men jag har deltagit i behandlingen av frågan. Jag vill gärna säga några ord med anledning av vad herr Berndtson sade.

Jag har frångått yrkandet i den motion som jag jämte några andra socialdemokratiska ledmöter väckt om avslag på anslaget till vidare utredning. Det har jag gjort därför att jag anser att de synpunkter jag och några andra socialdemokrater framförde i ett särskilt yttrande förra gången frågan behandlades har blivit tillgodosedda. Riksdagen frånhänder sig inte sin handlingsfrihet inför det avgörande beslutet. Det kan alltså fattas här i höst. Det var önskemålet om handlingsfrihet som vi ville tillgodose genom den motion vi väckte.

Jag vill gärna understryka att anslaget på 2,5 milj. kr. också enligt bedömningarna i promemorian innebär att det pågående samrådet med

kommunala organ och övriga berörda myndigheter kan fullföljas och att utredningen kring alternativet Sergels torg inte blir summarisk utan mera fullständig än man tidigare hade tänkt sig. Därmed vill jag också yrka bifall till utskottets hemställan. Jag anser att man på detta sätt får ett så allsidigt beslutsunderlag som möjligt i höst.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Beskattning av ränta på vinstandelslån

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1976/77:36 med anledning av propositionen 1976/77:93 om beskattning av ränta på vinstandelslån, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1976/77:93 hade regeringen (budgetdepartementet) föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
2. lag om upphävande av vissa författningar om skyldighet att föra räkenskaper som underlag för taxering.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram vissa förslag på skatteområdet som närmast är föranledda av den nya aktiebolagslagen (1975:1385) och den nya bokföringslagen (1976:125).

Den nya aktiebolagslagen innehåller bestämmelser om vinstandelslån, dvs. lån som löper med ränta vars storlek är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägare i bolaget eller bolagets vinst. I propositionen föreslås att aktiebolag skall få avdrag för hela räntan på ett sådant lån under förutsättning att rätten till teckning inte har förbehållits aktieägare eller vissa andra grupper med intresseanknytning till bolaget. Börsnoterade bolag föreslås i princip få avdrag för hela räntan även om aktieägarna har fått företrädesrätt till teckning. Samma regler som för aktiebolag avses gälla för ekonomiska föreningar.

För vissa yrkesgrupper (tandläkare, pälsdjursuppfödare, kreaturshandlare m. fl.) finns särskilda bestämmelser om skyldighet att föra räkenskaper som underlag för taxeringen. Den nya bokföringslagen gör dessa föreskrifter överflödiga. De föreslås därför bli upphävda.

Reglerna för beskattningen av vinstandelslån avses bli tillämpliga på lån som beslutats av det låntagande företaget efter det att de nya reglerna trätt i kraft. De särskilda räkenskapsföreskrifterna föreslås upphöra att gälla den 1 maj 1977.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

Nr 112

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Beskattning av
ränta på vinstandels-
lån*

Onsdagen den
20 april 1977

*Beskattnings-
av
ränta på vinstandels-
lån*

1976/77:1449 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen beslutade avslå förslaget i propositionen 1976/77:93 till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), och

1976/77:1450 av herr Wärnberg (s), vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1976/77:93 beslutade

1. att rätt till avdrag för rörlig ränta på vinstandelslån ej medgavs om räntemottagaren tillhörde den personkrets som upptagits i propositionens förslag till anvisningar till 41 c § b),
2. att uppgiftsskyldighet skulle föreligga för utgivna räntor som företag hade avdragsrätt för.

Utskottet hemställde

1. beträffande beskattningen av ränta på vinstandelslån att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1449 och med bifall till motionen 1976/77:1450, yrkandet 1, skulle anta det vid propositionen 1976/77:93 fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen att anvisningarna till 41 c § skulle erhålla av utskottet angiven lydelse, innebärande att fåmansföretag över huvud taget inte skulle få avdrag för rörlig ränta som utbetalades till delägare eller andra intressenter i företaget,

2. beträffande uppgiftsskyldighet för utbetalad ränta att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1450, yrkandet 2, skulle anta av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i taxeringslagen (1956:623).

3. beträffande särskilda räkenskapsföreskrifter att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:93 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om upphävande av vissa författningar om skyldighet att föra räkenskaper som underlag för taxering.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! En viktig uppgift på det skattepolitiska området bör vara att stävja missbruk. Vi vet att samtidigt som vanliga inkomsttagare skattar för varje intjänt krona, så finns det grupper som på olika sätt kan undanhålla inkomster från beskattning.

De i propositionen nr 93 föreslagna reglerna för beskattning av ränta på s. k. vinstandelslån skapar faktiskt nya möjligheter till manipulationer. Även i propositionen förutsätts att "missbruk" kan ske.

Vinstandelslånen, där långivaren får en ränta som sätts i förhållande till företagets vinst eller utdelning, är en relativt ny företeelse på den svenska kapitalmarknaden. Med propositionens förslag uppstår nya möjligheter att krypa undan med skatter.

Från vänsterpartiet kommunisterna yrkar vi därför i motionen 1976/77:1449 avslag på propositionens förslag.

I en motion av herr Wärnberg pekas också på riskerna för att en ny väg kan öppnas till obehörig skattevinst. Motionären och undertecknaren av skatteutskottets betänkande är samme person. Herr Wärnberg finner

tydliga de mått och steg som utskottet har tagit tillräckliga för att undanröja farhågorna för obehöriga skattevinster.

För vår del anser vi inte att utskottets förslag är tillräckliga i detta avseende, och vi anser fortfarande att propositionen bör avslås. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 1449.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Frågan om vinstandelslån har behandlats av såväl kapitalmarknadsutredningen som aktiebolagsutredningen. Den nya aktiebolagslagen innehåller också särskilda regler angående vinstandelslån. Det är således ett betydande utredningsarbete, som också har remissbehandlats, som har föregått det förslag om beskattning av ränta på vinstandelslån som nu behandlas i propositionen 1976/77:93.

Som framgår av såväl propositionen som utskottsbetänkandet har stor uppmärksamhet riktats just på beskattningen av räntan på denna typ av lån. Utskottet har på ett par punkter föreslagit en skärpning av bestämmelserna just för att förhindra skatteflykt. Jag anser att man på detta sätt har undanröjt de farhågor som herr Berndtson har framfört. I och med denna ytterligare skärpning och de uttalanden som därvid gjorts är också uppmärksamheten riktad på denna nya lånemöjlighet. Syftet med vinstandelslånen är ju att förbättra företagens förutsättningar att låna kapital, i en för långgivaren mera riskvillig form av kreditgivning.

Med denna mycket korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1449 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1449.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 278

Nej - 11

Onsdagen den
20 april 1977

*Beskattningsregler-
na för pensionsförsäkringar*

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 4 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1976/77:37 med anledning av motion om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för arbetskläder

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Beskattningsreglerna för pensionsförsäkringar

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1976/77:39 med anledning av motion angående beskattningsreglerna för pensionsförsäkringar.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! 1975 beslöt riksdagen begränsa avdragsrätten för privata pensionsförsäkringar, och man skärpte också försäkringsvillkoren i det i och för sig vällovliga syftet att motverka att pensionsförsäkringar utnyttjades för andra ändamål än pensionering.

Det förefaller emellertid mig uppenbart att de nya bestämmelserna medför konsekvenser som inte är acceptabla – något som påtalas i den av herr Rydén och mig väckta motionen 1976/77:626 – och som jag nu skall ge några exempel på. Ändring av förmånstagarförordnande för pensionsförsäkring fick ske t. o. m. den 31 december 1976 men inte efter denna tidpunkt. Samtidigt innebar lagen en begränsning av den krets personer som får sättas in som förmånstagare. Efter den försäkrades död får pensionsbelopp endast tillfalla den försäkrades make eller sammanboende samt barn under 20 år.

Följande exempel är fullt tänkbart.

En ensamstående person hade som förmånstagare till sin pensionsförsäkring insatt sin bästa väns välartade och skötsamme son. I likhet med många andra ungdomar i dagens samhälle spårade emellertid den förhoppningsfulle ynglingen ur och kom under påverkan av narkotika. Eftersom förmånstagarförordnandet inte får ändras ser nu försäkringstagaren i andanom hur efter hans död den utfallna pensionsförsäkringen aktivt medverkar till hans unge väns undergång. För att kunna ändra förmånstagarförordnandet har med den nya lagstiftningen den ensamstående endera att gifta om sig eller att flytta samman med någon som således kan bli godkänd som förmånstagare – en knappast önskvärd följd av lagstiftningen.

Ett annat tänkbart fall är att äkta makar med barn över den magiska 20-årsgränsen samtidigt går bort, t. ex. i en trafikolycka. Med lagstiftningens snäva gräns för förmånstagare finns i detta fall ingen mottagare till makens pensionsförsäkring, utan beloppet tillfaller enligt uppgift ifrå-

gavarande försäkringsbolags övriga försäkringstagare.

I skatteutskottets betänkande 1976/77:39, som behandlar vår motion, heter det avslutningsvis att detaljer i den nya lagstiftningen eventuellt kan behöva justeras. De av mig relaterade konsekvenserna av den nya lagstiftningen är alltså enligt utskottets uppfattning blott detaljer i det stora hela.

Herr talman! Jag har inget yrkande, utan nöjer mig med att uttrycka den förhoppningen att utredningen om beskattning av tjänstepensioner, vilken har att se över den nya lagstiftningen, ser litet mer realistiskt på problemen än vad skatteutskottet gjort.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Endast i ett litet avsnitt av sitt anförande berörde herr Wachtmeister i Staffanstorp vad som behandlas i motionen.

Såsom framgår av skatteutskottets betänkande 1976/77:39 är syftet med de 1975 och 1976 genomförda ändringarna beträffande pensionsförsäkringar att motverka att dessa försäkringar utnyttjas till andra ändamål än pensionering. Av herr Wachtmeisters anförande verkar det som om han helt instämde i detta. Då kan man fråga sig om det innebär ett visst avståndstagande från vad som framförs i motionen.

I motionen 626 till årets riksmöte har yrkats bl. a. att pensionsförsäkringssystemet skulle få utnyttjas såsom något slags inkomstutjämningsystem för bl. a. jordbrukare. I riksdagen har vid åtskilliga tillfällen motionerats om och diskuterats införande av ett resultatutjämningsystem, där vederbörande deklarant skulle ha möjlighet att med hänsyn till årets rörelseresultat inom vissa gränser göra uttag eller insättning. Från centern, folkpartiet och moderaterna har man varit enig om ett sådant yrkande, och det är bakgrunden till det utredningsarbete som nu pågår i företagsskatteberedningen. Jag anser att ett sådant utjämningsystem skulle vara mycket bättre än att låsa fast en viss del av ett gynnsamt årsresultat i en pensionsförsäkring.

Beträffande avdragsrätt för pensionsförsäkringar från kapitalinkomster har tidigare rått enighet om att avdragsrätt endast skall föreligga vid A-inkomst. I princip anser jag att detta är riktigt. Dock kan i enstaka fall föreligga skäl för avdragsrätt. Jag förmodar att detta kommer att uppmärksammas i det fortsatta utredningsarbetet.

Beträffande efterlevandepension tycks inte motionären ha uppmärksammat att till denna grupp av försäkringar räknas också försörjningsräntan, som kan utgå under garanterad utbetalningstid även till barn som fyllt 20 år.

Syftet med pensionsförsäkringarna är att de skall utnyttjas för pensionering. Detaljer i lagstiftningen kan eventuellt behöva justeras. Men detta har den pågående utredningen om beskattning av tjänstepensioner att ta upp till förnyad prövning.

Jag anser att vi skall hålla fast vid att syftet med möjlighet till pensionsförsäkring är att säkra en pensionering. Detta bör vara en regel för

Onsdagen den
20 april 1977

*Beskattningsregler-
na för pensionsförsäkringar*

systemet också i framtiden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Jag tog inte alls avstånd från motionen, utan jag bara påvisade ett par av de orimligheter som var konsekvenserna av propositionen. Att det rådde stor tveksamhet i riksdagen när propositionen behandlades 1975 visas bl. a. därav att det den gången fanns inte mindre än tolv reservationer fogade till skatteutskottets betänkande, 1975/76:20.

Det gläder mig att herr Josefson också är av den uppfattningen att utredningen om beskattningen av tjänstepensioner skall se över konsekvenserna av lagstiftningen och förhoppningsvis komma med förslag om rättelser där så är befogat.

I fråga om försörjningsröntan slutligen är det riktigt som herr Josefson påpekade att i det sammanhanget är inte åldersgränsen för barn satt vid 20 år, men detta gäller ju bara en del av de pensionsförsäkringar som en avliden kan lämna efter sig.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Herr Wachtmeister i Staffanstorp sade i sitt första inlägg att det inte utgår någon efterlevandepension till barn längre än till högst 20 år. Jag ville bara påpeka att i fråga om försörjningsröntan gäller inte denna åldersgräns.

När det gäller frågan om att inkomst av kapital skulle kunna utnyttjas för pensionsförsäkringar sade jag att i princip står jag fast vid det beslut som riksdagen tidigare har fattat. Det kan dock finnas vissa enstaka fall då ett undantag kunde varit motiverat, och jag har blivit uppmärksam på ett exempel. En person fick ett avgångsvederlag som egentligen skulle användas för säkrande av en pensionsförsäkring. I stället för att ta pensionsförsäkringen tog han beloppet i kontanter, men efter den lagändring som skedde 1975 hade han inte möjlighet att använda avkastningen av kapitalet till pensionsförsäkring. Sådana fall kan alltså finnas, men i princip står jag som sagt fast vid den ståndpunkt som jag tidigare intagit.

Herr WACHTMEISTER i Staffanstorp (m):

Herr talman! Det förhållandet att premierna kan kvittas endast mot A-inkomst och inte mot B-inkomst har, som herr Josefson mycket riktigt sade, fört med sig vissa konsekvenser. Jag kan anföra som exempel en försäkringstagare som tidigare haft inkomst av tjänst men som sedan i förtid pensionerat sig med hjälp av det kapital han kunnat spara ihop under de många åren i tjänst. Han har fått en beskattningsbar inkomst på 13 800 kr., och på det skall han betala 11 400 kr. i skatt. Han har alltså 2 400 kr. över. Han har skickat en kopia av sin debetsedel som jag kan visa om det behövs. Exemplet åskådliggör att det finns skönhetsfel som det onckligen är befogat att rätta till.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! Att diskutera enskilda personers skattsedlar och hur mycket dessa personer får betala i skatt är omöjligt. Man måste ju kunna bedöma alla omständigheter i sammanhanget. Därför skall jag avstå från att kommentera herr Wachtmeisters senaste exempel.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Markpolitiska frågor

Föredrogs civilutskottets betänkande 1976/77:21 med anledning av motioner i markpolitiska frågor.

I detta betänkande behandlades motionerna 1976/77:427 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle

1. uttala sig för ett successivt överförande av privata hyreshus i samhällets ägo,
2. hos regeringen hemställa att en plan snarast utarbetades för genomförande av denna målsättning,

1976/77:430 av fröken Öhrsvik m. fl. (s),

1976/77:551 av herr Danell m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställdes

1. att riksdagen med anledning av den förestående revideringen av byggnadslagstiftningen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande det enskilda ägandet,
3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts angående vikten av valfrihet mellan ägande och tomt-rätt.

1976/77:914 av herr Augustsson m. fl. (s) och

1976/77:929 av herr Wachtmeister i Johannishus m. fl. (m), vari hemställdes att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts rörande den personliga äganderätten, en ökad privatisering av vårt lands naturtillgångar och enskilda markägares rättsliga ställning.

Utskottet hemställde

1. beträffande uttalanden om det enskilda ägandet m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:551, yrkandet I, och 929,
2. beträffande ägandet av hyreshus m. m. att riksdagen skulle avslå

Onsdagen den
20 april 1977

*Markpolitiska
frågor*

motionerna 1976/77:427 och 430,

3. beträffande utredning om priskontroll på all mark att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:914,

4. beträffande valfrihet mellan ägande och tomträtt att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:551, yrkandet 3.

Reservation hade avgivits beträffande uttalanden om det enskilda ägandet m. m. av herrar Danell (m) och Nisser (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:551, yrkandet 1, och med anledning av motionen 1976/77:929 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr DANELL (m):

Herr talman! I en passus i regeringsförklaringen i höstas uttalades att den fysiska riksplaneringen av mark skall ske i former som säkerställer såväl angelägna samhällsintressen som den enskildes rättstrygghet. Den meningen berör en huvudfråga i markpolitiken, nämligen just avvägningen mellan samhällsintresse och enskilt intresse.

För en socialist innebär den här frågan förmodligen inga större problem, eftersom samhällsintresset generellt sett alltid då tar överhanden. För oss icke-socialister måste det däremot vara en viktig uppgift att inför markpolitiska reformer som ger ökat samhällsinflytande också fråga vad det här betyder för den enskilde markägaren. Hur kommer markägaren i framtiden att kunna hävda sin rätt? Kan man fortfarande säga sig följa folkviljan som är för äganderätt av hem och mark? Kommer äganderätten fortfarande att innehålla något påtagligt?

Under 1970-talet har vi fått en rad nyordningar inom markpolitiken, t. ex. ny expropriationslag med bl. a. tvivelaktiga ersättningsregler, nya tätbyggelsebegrepp som ställer ökade krav på planering före användningen av mark, förköpslag med allt större användningsområde, markvillkor och naturligtvis den fysiska riksplaneringen, som om något ställer avvägningen mellan samhällsintresse och enskilt intresse på sin spets.

Alla dessa förändringar av möjligheterna för den enskilde att utnyttja sin markbit har genomförts med en enda övergripande målsättning, nämligen att vidga samhällsinflytandet över markanvändningen.

Säkert har det inför varje förändring i marklagarna funnits samhällsproblem som man velat rätta till. Men man kan fråga: Vart tog medborgarnas intressen vägen? Det är klart att man alltid kan hävda att flera av de nya markreglerna är till fördel för oss allihop. I den fysiska riksplaneringens spår bör vi kunna se att mark som är värdefull från t. ex. friluftssynpunkt eller agrar synpunkt säkerställs till gagn för samhället och de enskilda. Men ändå behövs det att man också ger varje markägare rätt att hävda sin sak och få skäligen ersättning för sin uppoffring i form av mer samhälleligt utnyttjande, mindre möjlighet att använda marken efter sina egna planer etc. Man ställer ofta med de nya marklagarna mycket stora krav på varje enskild

markägare, men intresset för att undvika att det blir ett fåtal markägare som skall betala på ett eller annat sätt för de samhälleliga vinsterna har varit svagt.

Det är således enligt min mening ett stort misstag att vi under 1970-talet med de många markreformerna så litet har diskuterat äganderättens värde i vår demokrati och, inte minst viktigt, äganderättens innehåll. Naturligtvis kan det invändas att detta konstaterande innebär ett ifrågasättande av alla samhällets möjligheter att styra markanvändningen. Till det vill jag då säga att man behöver inte nödvändigtvis ständigt hitta på nya och kanske krångliga verktyg för att få ett välplanerat samhälle. Med det kommunala planmonopolet i ryggen kan man göra mycket övrigt i samverkan mellan myndigheter och enskilda för att kommande bebyggelse skall ta hänsyn till både de redan i kommundelen boende och de nytillkommande utan att man för den skull på lösa grunder exproprierar eller hotar att använda det instrumentet, eller att förköpa, eller att undvika dispenser från markvillkor – för att här bara nämna några viktiga åtgärder.

Herr talman! Vi moderater har i motionen 551 utgått från de allmänna markpolitiska synpunkter som jag här har talat om. Vi har uttryckt den uppfattningen att det vore värdefullt om riksdagen gjorde ett uttalande om vikten av att den enskilda äganderätten finns kvar i vårt land. För detta finns det många skäl. Med i varje fall en icke-socialistisk samhällssyn är det självklart att arbeta för ett samhälle med ägande som är spritt till så många människor som möjligt. Ett spritt ägande stimulerar till sparande, vilket är bra för vår samhällsekonomi men också en styrka för hushållskassan. Ett spritt ägande är garantin mot ett koncentrerat ägande, vilket oavsett om det är privat, kommunalt eller statligt är en svaghet för demokratin. Ägandet av mark är således en trygghetsfaktor. Det ger medborgarna möjlighet att ta ansvar, och det förstärker oberoendet. Det är ingen tillfällighet att det inte finns något samhälle som har kunnat förena frånvaron av enskilt ägande med demokrati. Detta har vi uttryckt i vår motion, och det var detta som vi bl. a. ansåg att riksdagen borde uttala.

I motionen behandlar vi också planeringen av markanvändningen. Eftersom man arbetar med en ny bygglag i bostadsdepartementet och vi hoppas att snart få diskutera den, finns det ingen anledning att nu gå in i detaljfrågor. Men jag vill ändå understryka – vilket också framgår av motionen – att man i planeringsarbetet alltid skall ta hänsyn till den enskildes rättssäkerhet lika väl som till de s. k. samhällsintressena. En medborgare som har en markbit skall genom en öppen planering veta vad som är på gång i hans område. Om förutsättningarna för att använda marken förändras skall också samhället ge markägaren möjlighet att på lika villkor med myndigheterna hävda sin rätt och även ge honom en reell chans att lägga fram förslag om ändringar i planfrågor. Naturligtvis måste också ersättningen för förlorad möjlighet till markanvändning vara rättvis. Med en öppnare planering, där man utan att dämna upp behov och kapital i oändliga byggnadsförbud kan skapa möjligheter för en lugn utveckling av byggandet i ett samhälle, minskar också risken för orimliga markvärdestegringar

och spekulationsvinster för ett fåtal. Med god framförhållning i kommunerna kan kommande exploateringar förberedas under lång tid utan att rykten om kommande planer och hastiga kommunala markköp inverkar, vilket alltid resulterar i markvärdestegring och spekulation på markområden runt omkring.

Kommunerna måste självfallet ha en god plan- och markberedskap. Inför stora exploateringar är det bra att köpa upp mark för att möjliggöra ett rationellt och billigt byggande. Men kommunerna borde också se till att man snabbt säljer av marken efter färdigställandet för att undvika onödig koncentration av ägande och kapital. Den här rullande markplaneringen blir en naturlig del i den fria marknadsekonomin utan att något samhällsintresse ifrågasätts.

I flera sammanhang har vi också understrukit behovet av att konsumenterna kan välja mellan tomträtt och äganderätt i våra kommuner. Flertalet – det vet vi – föredrar äganderätt, och detta borde styra politikernas planering. Det jag förut sade om trygghet och ägande är något som ligger djupt bland medborgarna. Det är därför som vi moderater också har föreslagit att riksdagen borde framhäva kravet på valfrihet mellan tomträtt och äganderätt.

Herr talman! Våra förslag till uttalanden i markpolitiska frågor, som vi framfört i motion 551, har utskottet undvikit att behandla i sak. I stället har utskottsmajoriteten uttalat att det inte finns anledning att behandla de här principfrågorna om inte något ändringsförslag i sak är aktuellt. Jag tror dock att det hade varit värdefullt att få en diskussion och ett ställningstagande av utskottet och kammaren i de här utomordentligt viktiga frågorna. Av den anledningen yrkar jag bifall till vår reservation i betänkandet 21 från civilutskottet.

I detta anförande instämde herrar Nisser, Knutson och Johansson i Vrångebäck, fru Andersson i Hultsfred samt herr Dahlberg (samtliga m).

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! I motion 427 från vpk som behandlas i det här betänkandet tar vi upp det gamla kravet från arbetarrörelsen och hyresgäströrelsen om överförande av de privata hyreshusen i samhällets ägo.

Trots att det är ett gammalt krav är det fortfarande lika aktuellt, ja, det är aktuellare i dag mot bakgrund av den nuvarande situationen på bostadsmarknaden. Genom de avslöjanden som gjorts under senare tid om förhållandena i vissa privata fastighetsägarkretsar och om den ohejdade spekulation som pågår framför allt inom storstadsområdenas fastighetsmarknad står det klart att de nuvarande förhållandena inte kan få fortsätta.

Det finns exempel på hyresfastigheter som har bytt ägare sex gånger under fyra år och därvid stigit i pris med miljontals kronor. Som vanligt är det hyresgästerna som sist och slutligen får betala spekulationsvinsterna genom höga hyror. Hyresgästerna blir lidande även på andra sätt, genom försummat underhåll, dålig värmehållning osv. De ingripanden som med hjälp av gällande lagstiftning och bestämmelser har gjorts från hyresgäströrelsens sida

har inte kunnat förändra helhetsbilden.

Klart är att privatägandets dominans i våra tätorters centralare delar har försämrat möjligheterna att hålla hyrorna nere, att öka boendeinflytandet och genomföra saneringar i önskvärd omfattning. Kommunernas möjligheter att styra utvecklingen är begränsade, och det har bl. a. inneburit att innerstäderna i stor utsträckning har kontoriserats, kommersialiserats och delvis förslummats. Om det löfte som socialdemokratin för över 30 år sedan ställde i arbetarrörelsens efterkrigsprogram – att successivt överföra mark och privata hyreshus i samhällets ägo – hade uppfyllts, skulle vi inte ha haft dessa problem i dag.

Överföringen av privata flerfamiljshus i kommunal ägo är ett grundläggande krav och mål. Detta mål måste åstadkommas utan hänsyn till de "värden", dvs. priser, som fastighetsspekulation och hyresutplundring resulterat i. Förköp till marknadspris är en otillfredsställande lösning, likaså expropriation på de villkor som f. n. gäller. Det finns i vart fall ingen anledning att kommunerna vid en inlösen skall betala mera än högst fastighetsägarens eget insatta kapital. Lån i fastigheten kan överföras på den nya ägaren – kommunen.

Hyresgästernas intressen kan tillgodoses på ett helt annat sätt än nu om flerfamiljshusen ägs av kommuner och allmännyttiga bostadsföretag eller, efter en upplåtelse med kommunens medverkan, av bostadsrättsföreningar med kommunal insyn och utan kontakt med privata byggintressen. Ett successivt överförande av flerfamiljshusen i samhällets ägo kan möjliggöra ökat ansvar och inflytande för de boende och bli ett bidrag i kampen mot ökad privatisering och stimulera till ökat kollektivt boende.

Vänsterpartiet kommunisterna har tidigare i olika sammanhang framhållit att kommunerna tillsammans med berörda hyresgäster måste ges en ledande och styrande roll vid planering och genomförande av all sanerings- och ombyggnadsverksamhet. Möjligheterna att förverkliga ett reellt hyresgästinflytande är emellertid helt avhängiga av vem som äger de fastigheter som skall saneras. Inte minst därför är frågan om överförande av de privata flerfamiljshusen i samhällets ägo så viktig.

Det är fråga om ett stort samhälleligt engagemang och betydande ekonomiska insatser när vi på nytt ställer kravet på upprättandet av en plan för ett successivt överförande av privata flerfamiljshus i samhällets ägo. Under en femårsperiod vore det dock helt realistiskt att genomföra denna. Både ekonomiska och övriga praktiska förutsättningar föreligger enligt vpk:s mening för detta.

Ett förverkligande av kravet på överförande av de privata hyreshusen i samhällets – kommunernas och bostadskooperationens – ägo skulle öka möjligheterna för kommunerna att stoppa kontoriseringen och återställa kontoriserade lägenheter till bostäder. Det skulle begränsa spekulationerna i fastigheter och lägenheter och den svarta handel med bostäder som nu förekommer. Det skulle också verksamt bidra till att stoppa hyresutplundringen och pressa ned hyrorna, genom att vinst- och spekulationsintressena i detta led på bostadsmarknaden försvinner.

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Markpolitiska
frågor*

Jag yrkar bifall till motionen 427, vari föreslås

1. att riksdagen uttalar sig för ett successivt överförande av privata hyreshus i samhällets ägo,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer att en plan snarast utarbetas för genomförande av denna målsättning.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! I sitt betänkande nr 21 behandlar civilutskottet ett antal motioner som rör markpolitiska frågor. Som vi har hört av de två inläggen hittills rör sig debatten över spektrumet från vänster till höger. Jag skall börja med att kommentera den reservation som har fogats till betänkandet från moderata samlingspartiets ledamöter och där man vill få ett par uttalanden. Det ena gäller det enskilda ägandet och det andra avvägningen mellan äganderätt och tomträtt.

Civilutskottet har behandlat framställningarna om dessa uttalanden på samma sätt som under några föregående år. Vi har ansett att det i det bygglagarbete som pågår inte har funnits någon anledning för riksdagen att göra ett direkt uttalande om vilken inriktning detta arbete skall ha. Det betyder naturligtvis inte att det inte skall föras en politisk debatt om vilka principer som skall få påverka utformningen av en kommande bygglagstiftning. Vi har alltså stått fast vid vår tidigare ståndpunkt. Jag tycker att vi kan göra det med ännu större säkerhet i år än tidigare år, därför att vi nu har en regering som består av folkpartiet, moderata samlingspartiet och centerpartiet. Det är den regeringen som arbetar med revisionen av bygglagen. Jag tycker det vore överflödigt av riksdagen att göra ett uttalande om att den borgerliga trepartiregeringen inte skall glömma bort äganderättens ställning i det framtida bygglagsförslaget. Samtliga dessa partier har ju den principiella inställningen att det enskilda ägandet är värdefullt.

Nu berörde herr Danell i sitt inlägg också frågan om det som brukar rubriceras enskilda planinitiativ. Visserligen kommer detta som en rubrik i civilutskottets betänkande nr 26, men eftersom frågan finns med i reservationen har jag ändå anledning att säga att också den frågan har varit uppe till debatt tidigare år. Vi har då beskrivit den ledande roll som kommunerna har på mark- och planläggningsområdet. Självfallet understryker vi angelägenheten av att det sker en öppen planering, som herr Danell uttryckte det.

En del reformer har genomförts under de senaste åren på markpolitikens område. Det gör att den nu pågående fysiska riksplaneringen har fått möjlighet att arbeta under öppnare förhållanden. Det finns i detta arbete också möjligheter att lägga fram enskilda synpunkter och förslag, även om det till slut måste bli ett kommunalt avgörande för att få en plan antagen.

Avvägningen mellan tomträtt och äganderätt är också en fråga som vi i flera år har behandlat i civilutskottet. Vi har bedömt det så att det inte funnits anledning att gå ifrån den avvägning som vi tidigare har kommit fram till. Det har funnits olika motiv för att införa tomträtt från början, och det finns kanske i dag motiv som tillmäts större betydelse än det tidigare

sociala motivet. En del problem som sammanhänger med tomträttens utformning när det gäller avgäld osv. kommer genom riksdagens beslut att relativt snart bli föremål för en utredning.

Utskottet har inte velat föreslå riksdagen att göra några bindande uttalanden utan sagt att det kan finnas skäl för tomträtt och att det kan finnas skäl för äganderätt. Utskottet säger att det slutligen är ett kommunalt avgörande och att det inom kommunerna bör finnas både äganderättsmöjligheten och tomträttsmöjligheten. Detta får då avgöras efter de speciella förhållanden som kan råda i olika kommuner. I stor utsträckning blir det här en fråga om kommunalpolitik, där vi har möjligheter att alltefter vad vi vill prioritera försöka få tomträttsinstitutet eller äganderätten att dominera.

Om man skall göra ett sådant uttalande som herr Danell önskar kommer man ändå fram till att man måste bestämma vem som skall äga en tomt. Majoriteten har hela tiden ansett att det inte är möjligt för oss att säga att kommunen skall avhända sig den mark den skaffat sig antingen genom donation eller genom förvärv. Avgörandet måste ligga på den kommunala nivån. Jag tror inte heller att herr Danell är beredd att ställa sig bakom en lagstiftning, som det faktiskt i så fall måste bli fråga om. En sådan lagstiftning skulle då innebära att en kommun blev skyldig att sälja mark.

Utskottet har alltså uttalat att bägge instituten bör finnas och att detta sedan får bli en fråga för kommunalpolitiken.

Därefter vill jag kommentera motionerna nr 427 och 430, med krav på att enskilt ägda hyreshus skall överföras till allmännyttig, kooperativ eller kommunal ägo. Motionerna 427 är den som herr Claeson mest uppehållit sig vid. Herr Claeson sade att detta var ett gammalt yrkande. Jag har inte heller något nytt ståndpunktstagande att föreslå, utan utskottet intar samma gamla ståndpunkt som riksdagsmajoriteten under många år ställt sig bakom, nämligen att det inte finns någon anledning att bifalla motionsyrkandena.

Jag vill också hänvisa till diskussionerna vid 1974 års bostadspolitiska debatt. Då drog man ned på möjligheten till egenregiverksamhet när det gällde byggande. Genom ett anbudsförfarande skulle det bli en press nedåt på byggnadskostnaderna, och man ställde sig bakom åsikten att det skulle vara konkurrens även i förvaltningsledet. Sedan har det införts åtskilliga möjligheter för kommunerna att få till stånd en bättre konkurrens på byggsidan och därmed få lägre bostadskostnader. Vi tror att samma bedömning måste göras när det gäller förvaltning av fastigheter.

Herr Claesons framställning var något av en socialistisk träta, eftersom han sade att arbetarrörelsen ställt sig bakom kravet sedan lång tid tillbaka. Jag vill då bara notera att även när vi har haft socialdemokratisk eller socialistisk majoritet i utskottet, så har man kommit till samma ställningstagandet som i år, nämligen att det inte finns någon anledning att bifalla yrkandet om att överföra privata hyreshus i samhällets ägo. Den ståndpunkten har socialdemokraterna i utskottet inte heller i år gått ifrån, trots att det även förekommer motioner undertecknade av socialdemokrater.

Onsdagen den
20 april 1977

*Markpolitiska
frågor*

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra två korta kommentarer till herr Mattssons anförande.

Beträffande vår formdebatt om vad man bör göra och inte göra i utskottet har vi olika uppfattning. Vi moderater tycker att man i markpolitiken inte hade behövt visa den väl strikta återhållsamhet som framgår av utskotts-
betänkandet utan att man liksom i bostadspolitiska frågor kunnat ge en allmän policy.

Men det är naturligtvis inte detta som är det viktiga utan den principiella diskussionen. Därför vill jag som min andra kommentar säga att det var ett värdefullt uttalande som utskottets ordförande gjorde, att vi bör kunna förutsätta att regeringens fortsatta handläggning av bl. a. det bygglagarbete som ligger framför oss kommer att – vilket också framgår av regerings-
deklarationen – ha äganderätten som en självklar beståndsdel.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill kommentera det herr Mattsson sade apropå att man under många år avslagit de yrkanden som har ställts från vpk:s sida och att man också under den föregående regeringens tid har varit överens om att avvisa dessa förslag. Det är ju inte vänsterpartiet kommunisternas fel att centerpartiet och de övriga borgerliga för en bostadspolitik som är lika dålig eller ännu sämre än den tidigare regeringens.

Herr Mattssons beskrivning av hur man skulle kunna komma till rätta med problemen genom ökad konkurrens och av läget då det gällde förvaltningen är helt illusorisk. Både herr Mattsson och jag vet hur det är beträffande den utveckling på hyres- och bostadsmarknaden som har skett under de senaste åren, och vi är båda på det klara med att denna utveckling inte kan få fortsätta i längden. Om man skall komma till rätta med den, då hjälper det inte att hänvisa till förslagen om konkurrensbegränsningar eller till att en hel del av bostadsbeståndet nu förvaltas av allmännyttiga bostadsföretag, utan då måste man gå till botten med problemen och bl. a. vidta sådana åtgärder som vi har föreslagit i vår motion.

Herr MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till att börja med säga till herr Claeson, att det finns en relation mellan kostnaderna för bostadsbyggandet och bostadsförvaltningen och den hyra som vi har att erlagga, och det är naturligtvis oerhört intressant för hyresgästerna vilka hyror som slutgiltigt skall erläggas. Jag tror därför att det är viktigt att man har denna möjlighet till kostnadspress och en kostnadsobservation. Vad sedan gäller det herr Claeson anförde om spekulationsvinster, kontorisering, dålig förvaltning osv. har ju samhället ingripit genom tvångsförvaltningsmöjligheterna,

och nya former i tvångsförvaltningssammanhang diskuteras.

Det är vidare ingalunda så att de allmännyttiga önskemålen är tillbakaträngda eller att de har ett sämre utgångsläge. Tvärtom är det ju så att vi både i markpolitiska och kommunalpolitiska sammanhang samt när det gäller lånemöjligheter från statens sida har möjliggjort både för de allmännyttiga företagen och för de kooperativa företagen att vara aktiva och arbeta för att företräda hyresgästernas intressen. Företagen har på det sättet möjligheter att expandera på bostadsmarknaden. Herr Claesson är emellertid bara inriktad på att få äganderätten till det redan befintliga bostadsbeståndet överförd till de allmännyttiga bostadsföretagen, till de kooperativa eller till de kommunala.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är typiskt för de borgerliga när man diskuterar bostadspolitik att uppehålla sig vid sådana saker som herr Mattsson nu anförde. Han talade om relation mellan kostnader. Han talade om att man skall vara observant på utvecklingen. Han talade om att det pågår en diskussion om nya former. Men vad hjälper det bostadskonsumenterna, dvs. hyresgästerna? Man har aldrig de kostnadsrelationer som man hänvisar till, och man gör aldrig de observationer och för aldrig de diskussioner som man talar om.

Vad som nu behövs är praktiska åtgärder för att pressa ner boendekostnaderna och för att få hyrorna på en rimlig nivå. Det hjälper då inte hur mycket man än diskuterar och hur observant man än är, utan man måste ta itu med alla vinst- och spekulationsintressen som finns på bostadsmarknaden i dess olika led. Det gäller de höga räntorna på bostadskostnaderna. Det gäller frågan om markspekulationen, som man måste angripa. Det gäller de privata monopolen inom tillverkning av byggnadsmaterial. Det gäller det privata byggandet; varje gång man publicerar tabeller över de största förmögenhetsägarna eller inkomsttagarna i de olika länen återfinns som bekant alltid några byggmästare i den ligan. Det gäller till sist frågan om ägandet och förvaltandet av hyreshusen, där man ju också gör skapliga vinster. Avläs utvecklingen på det här området genom att följa aktievinsterna för bl. a. AB Hufvudstaden, så får herr Mattsson se!

Herr MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra samma kommentar som när vi hade bostadsdebatten för någon tid sedan: Herr Claesson talar om bostadspolitiken och kostnaderna i bostadsbyggandet ungefär som om bostäder existerade i ett lufttomt rum för sig. Men det är ju inte alls på det sättet. Vi kan naturligtvis ha vilken hyresnivå som helst under förutsättning att vi är beredda att ta kostnaderna på oss som skattebetalare; någonstans måste vi betala kostnaderna. Men utjämningsfrågorna bör lösas på andra områden än direkt i bostadspolitiken, även om vi har åstadkommit rätt mycket av utjämning inom den. Genom räntebidragen betalar vi ju i

dag merparten av räntekostnaderna på det statligt belånade bostadsbeståndet över skatten, och dessutom utgår det bostadstillägg.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag är med detta inlägg inte ute i avsikt att polemisera mot det budskap som utskottets ordförande har framfört i civilutskottets betänkande nr 21. Som synes är vi överens i utskottet – med ett undantag, förstås. Moderaterna har följt upp sin motion nr 551 genom en reservation, och det är synpunkterna i såväl motionen som reservationen som vi socialdemokrater i civilutskottet anser det nödvändigt att göra en kort kommentar till.

Vad moderaterna är ute efter är att markera en särställning i det svenska samhället för en viss kategori medborgare: markägarna. Denna grupp skall ha en speciell valfrihet. Den skall ha rätt att välja mellan äganderätt och tomträtt. Ett förvaltningsmässigt sammanhållet småhusområde, som av kommunen upplåtits med tomträtt, skall kunna splittras sönder därför att enskilda småhusägare ser ekonomiska fördelar i äganderätt.

Det är inte första gången vi har förslag i riksdagen av denna karaktär. Fortfarande slår moderaterna vakt om de gamla högeråsikterna och därmed också om möjligheterna att tjäna pengar på markägande. Om vissa grupper skall ha en oinskränkt rätt att tjäna pengar på markägande, måste rimligen andra medborgare betala kalaset. I ett samhälle där vi enligt socialdemokratisk uppfattning blir mer och mer beroende av samverkan och solidaritet sätter moderaterna genom sitt agerande i riksdagen det politiska symbolstaketet runt den enskilt ägda marken. Klarare kan inte skiljelinjerna i svensk politik mellan socialdemokratin och moderaterna åskådliggöras.

Konsekvensen blir: Det här är mitt och med det gör jag vad jag vill, om det också inte ligger i samhällets intresse.

Reservationen innehåller en programförklaring till förmån för rätten att spekulera i mark som är ett under av formuleringskonst: "— — — äganderätten ger ekonomisk trygghet genom att den boende fortlöpande anpassar sig till utvecklingen av markkostnaden." Det är, herr talman, ett underbart sätt att uttrycka satsen "med ett oinskränkt ägande som ger möjligheter till spekulationsvinster".

Det moderaterna för fram i reservationen är trots de luddiga formuleringarna politisk klartext. Äganderätten är en omistlig del i vår demokrati, sägs det vidare i reservationen. Men en lika omistlig del av vår demokrati är alla medborgares rätt att efterfråga en funktionell bostad, att ha tillgång till skog och mark, till bad och frituftsliv. Såvitt jag vet är det inte något parti i riksdagen som har föreslagit avskaffande av äganderätten som sådan. Vad moderaterna nu återigen vill är att äganderätten för vissa kategorier skall prioriteras på andra medborgares bekostnad. Vi är också många, och fortfarande en majoritet, som vill sätta gränser för en äganderätt – gränser som hindrar ägaren att utnyttja den så att den skadar andra.

Varje markbit är unik, har det sagts. Den ingår i ett helt som är vår och våra efterkommandes samlade tillgång – något som vi förvaltar för framtiden. Moderaterna ser marken som ett kapital, vilket som helst, som är till för att ge den enskilde avkastning och vinster. Det är den typen av trygghet som moderaterna vill ha, den trygghet som innebär att man kan strunta i andra i samhället. Framför sig skjuter man egnaheemsägaren som en symbol. Bakom den skölden kommer markspekulanterna, hyresvärdarna, byggarna och penningplacerarna, alla väl dolda bakom husknuten av mexitegel. Det gäller att se upp när man kommer med denna egnaheemsägare, det är hans intresse som man anser sig främja.

Herr talman! Även om den moderata framstötten så starkt har tillbakavisats i utskottet ger den klarhet på ytterligare en punkt. På så sätt lurar vi inte att tro att moderaterna, kapitalvinsternas främsta företrädare, har blivit sociala i den borgerliga regeringen. För oss inom socialdemokratin har det inte varit någon tvekan på den här punkten, och vi står med vår grunduppfattning som värnare av de många människornas intressen gentemot de gruppegoistiska intressen som återspeglas i den moderata reservationen.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än det som tidigare framförts av utskottets ordförande. För mig var det bara angeläget att få göra det här inlägget i kraft av den uppfattning som socialdemokratin har i denna viktiga samhällsfråga.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Oskar Lindkvist gör som han brukar: han radar upp alla argument mot äganderätten som han kan finna på – icke som finns utan som han kan finna på – och sedan har han alltid något slags reservation på slutet, där han säger att han i och för sig ändå inte principiellt är för att ta bort all form av äganderätt. Det låter naturligtvis betryggande för de 1,5 miljoner markägare – i huvudsak småmarkbitägare – som finns i det här landet.

Herr Lindkvist hävdar att vår reservation och mitt anförande tidigare skulle ha präglats av att vi vill skapa en särställning för markägare, och han säger att vi vill skapa en speciell valfrihet för markägare. Nej, det vill vi inte göra! Vi vill skapa en valfrihet för bostadskonsumenten, speciellt för den som ännu inte har möjlighet att få äga sin lilla markbit runt sitt hus, att just få den möjligheten. Någon valfrihet för markägaren i övrigt behövs naturligtvis inte.

Herr Lindkvist säger att vi är ute efter att splittra alla områden i helt omöjliga bitar när det gäller funktion och förvaltning genom förslaget att man för varje kvadratmeter skall kunna välja tomträtt eller äganderätt. Var finner Oskar Lindkvist stöd för det påståendet – i mitt anförande, i reservationen eller i motionen? Det skulle vara intressant att få veta. Vad det gäller är att man i de olika kommunerna skall kunna erbjuda olika alternativ, därför att det helt enkelt står i överensstämmelse med hur folk vill ha det. Svårare än så är det inte.

Vidare är det, som jag sade i mitt anförande, värdefullt att folk i framtiden också får äga sin mark och att det skall vara en beståndsdel i arbetet med vår bygglagstiftning. Herr Lindkvist påstår att detta innebär att vi stöttar spekulering i olika former för att folk skall tjäna pengar. Var finner han stöd för det? Naturligtvis ingenstans! Vad vi talar om är att människor som tycker att det ligger trygghet i att äga en markbit skall ha den möjligheten. De som inte vill det skall naturligtvis ha valfrihet att få en god bostad på annat sätt. Jag nämnde f. ö. också i mitt anförande att det finns en rad olika åtgärder utanför de rent marksocialistiska för att komma till rätta med spekuleringen.

Jag vill till slut, herr talman, bara understryka att det anförande jag höll, vår reservation och vår motion grundar sig på vad folkflertalet i det här landet anser om att äga mark. Det borde även herr Lindkvist ha respekt för.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande citerade jag ett avsnitt av moderaternas reservation. Det avsnittet lyder ordagrant: "— — — äganderätten ger ekonomisk trygghet genom att den boende fortlöpande anpassar sig till utvecklingen av markkostnaden — — —." Detta innebär ju ingenting annat än att man berättar att markägaren, som i det här fallet åberopas, anpassar sig till kostnadsutvecklingen för egen del. Den förmögenhetsbildning som ofta inträffar på grund av samhällets aktiviteter kallar moderaterna i reservationen för att "den boende fortlöpande anpassar sig till utvecklingen av markkostnaden". Jag tycker att det är ett resonemang som klart främjar spekulering, och jag tycker att herr Danell inte skall skämmas för att erkänna att det måste ha varit avsikten när reservationen skrevs.

Sedan säger herr Danell att han talar på folkflertalets vägnar. Då undrar jag vad det är för form av statistik eller underlag som bestyrker den uppgiften. Många som i dag bor i småhus väljer nämligen tomträtt, hyresrätt eller bostadsrätt i stället för äganderätt av många skäl, bl. a. av det skälet att den ekonomiska insatsen för förvärv av mark är så hög att åtskilliga samhällsmedborgare aldrig den vägen skulle ha möjlighet att komma över ett eget hem.

Herr Danell skall inte spela oskyldig när han tar upp resonemanget om valfrihet mellan tomträtt och äganderätt. Menar ni vad som står i reservationen, nämligen att det skall vara valfrihet mellan tomträtt och äganderätt, innebär det att den som i dag har en fastighet på ett tomträttsområde skall ha möjlighet att bryta sig ut för att för egen del uppnå äganderätt. Det som står i reservationen kan inte tolkas på annat sätt. Jag tror att när herr Danell har kommit till insikt om att detta betyder ganska mycket högerpolitik av gammalt slag blir han litet försiktigare. Hans första replik kan inte tolkas som annat än att han försöker lägga helt andra värderingar till sin reservation än vad som skriftligen framgår av densamma.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Lindkvist tror att en social mark- och bostads- politik innebär en socialistisk mark- och bostadspolitik må det naturligtvis vara hans uppfattning. Vi har försökt redovisa både vår bostads- och vår markpolitik på senare tid här i kammaren och har då haft en naturlig utgångspunkt för alla våra ställningstaganden, nämligen att vi skall följa konsumenternas efterfrågan. Vad de vill ha skall vi politiker rätta oss efter.

När jag talar om den ekonomiska tryggheten och möjligheten att nå den genom äganderätt tänker jag på det jag nämnde i mitt huvud- anförande, nämligen möjligheten för vanliga människor att ha sparobjekt, möjligheten att spara på ett bra sätt – i synnerhet i inflationstider. Ett högt sparande är, förutom att det är bra för hushållskassan, bra för samhällsekonomin. Det är, som jag också motiverade förut, bra för demokratin att många människor äger någonting i det här landet – att inte ett fåtal kommuner och statliga eller enskilda intressen är de enda som har möjlighet att äga mark.

Vad beträffar prishöjningarna på marken skall vi veta att det främsta och avgörande skälet till den prisgalopp som äger rum när det gäller mark i våra storstadsområden är att man under 1960-talet struntade i att bygga efter efterfrågan och att vi nu har ett otroligt stort uppdämt behov av markbostäder. Vi måste bygga i kapp efterfrågan på cgnahem, på små och stora villor, småhus, markbostäder eller vad man nu vill kalla dem; människor har i flertalet fall uttalat att de vill äga sin markbit. Detta ifrågasätter herr Lindkvist. Jag behöver väl inte citera alla de undersökningar som gjorts av Sifo och andra, som klart har bevisat att i vissa fall över 80 % av de tillfrågade har uttalat att de vill äga den markbit där de vill att deras hem skall stå.

Det kan inte heller vara en slump, herr Lindkvist, att bara omkring 50 kommuner i hela landet har tomträtt i någon egentlig omfattning – enligt uppgifter från bostadsdepartementet. Det är faktiskt på det viset att herr Lindkvists parti är större än att ni har majoritet i bara 50 kommuner – på gott och ont. Inte ens i de kommuner där ni har majoritet har man tydligen känt något tryck att erbjuda tomträtt. Man bör väl ta detta ad notam – även om man inte tror på opinionsundersökningar när det gäller de här frågorna.

Jag vill till sist understryka, herr talman, att det gäller att följa efterfrågan och att vi politiker, planerare och byggare skall rätta oss just efter vad konsumenterna tycker.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Danell inte har klart för sig är den omständigheten att det är kommunerna som har ansvaret för bostadsförsörjningen. Det är kommunerna som avgör om det skall vara tomträtt eller äganderätt. Det är precis det som riksdagen fattade beslut om redan 1947 och som man bekräftade vid 1967 års riksdag – då riksdagen dessutom

Onsdagen den
20 april 1977

*Markpolitiska
frågor*

antog ett uttalande att kommunerna skulle förvärva mark, behålla marken i sin ägo och upplåta den med tomträtt när det gäller bostadsbebyggelse.

Det är precis de riktlinjerna som många socialdemokratiska kommuner i dag arbetar efter. Vi kan inte gå ut från riksdagens sida och berätta vad de skall göra! Men herr Danell vill att var och en skall ha valfrihet. Det innebär att vi kommer och påpekar för kommunerna: Om det i detta område med tomträtt finns enskilda villaägare skall de själva få avgöra om de vill bryta sig ur! Det är just det som blir effekten av den reservation vi nu diskuterar.

Vi har tidigare behandlat motioner i denna fråga – 1973 och 1974 – från moderat håll, där man föreslog skyldighet för kommunerna att sälja av mark till den enskilde villaägaren. Det är inte helt nya synpunkter som herr Danell för fram. Det är bara två eller tre år sedan riksdagen två år i rad avvisade förslag från moderaterna om att man skulle tvinga kommunerna att sälja marken till den enskilde villaägaren.

Sedan skall vi göra fullständigt klart för oss att herr Danell i sitt senaste inlägg har medgett att den trygghet som är förenad med äganderätt är att man har ett bra sparobjekt. Det kan bara den ha som bor i ett markområde som undergår en klar värdeökning. Det sker ofta på grund av samhällets andra aktiviteter. En gång när den här villan skall säljas kommer en annan person att få betala de pengarna till den som har bott där under denna förmögenhetsbildande period. Han kommer att få ge ett högt pris för en villa som stigit i värde, inte på grund av villaägarens insatser utan på grund av att samhället har utvecklats på olika områden.

Sedan skall herr Danell också komma ihåg att det finns andra markägare än de som bor i småhus. Det finns andra markägare i tätorternas inre delar som i dag tillgodogör sig stora vinster på grund av samhällsaktiviteterna. Den gruppen innefattas också i moderaternas reservation, och de innefattas också i det resonemang som herr Danell för i den här riksdagsdebatten.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Danell anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Tidningen "Bygge och bostad", som är en personaltidning för de anställda vid BPA och Riksbyggen, lämnar i sitt marsnummer i år en redogörelse för en konferens i byggfrågor som de båda företagen hållit. I tidningen refereras ett anförande av Reidar Tilert, då generaldirektör i byggnadsstyrelsen, nu VD i BPA.

Tilert talade om att utvecklingen av drift- och underhållskostnaderna varit oroande. I dag svarar de för ungefär hälften av hyran för bostäder, och många bedömare anser att de om några år kommer att svara för två tredjedelar av hyran. Så långt Tilert.

Så länge kapitalkostnaderna var den dominerande faktorn i hyran, koncentrerade sig diskussionerna om boendekostnaderna till kapitaldelen.

Nu i dag måste vi ägna lika stor uppmärksamhet åt drift- och underhållskostnaderna som åt kapitalkostnaderna.

I ett par motioner föreslås att alla hyreshus successivt skall överföras i samhällets ägo och att endast allmännyttiga och kooperativa företag skall få uppträda som byggherrar och ägare av flerfamiljshus, dvs. också förvaltare av flerfamiljshus. Att vpk föreslår detta är konsekvent, att fyra socialdemokrater följer denna linje är förvånande.

De här tankegångarna leder enligt folkpartiets uppfattning till mycket besvärliga konsekvenser. Konkurrensen skulle minska i alla led, och boendet riskerar att bli dyrare. Visserligen kan man minska boendekostnaderna genom en högre subventionering, men ytterst måste ändå någon betala.

Sedan några år tillbaka är vi överens om att det behövs konkurrens i byggandet. Vi tycker att det är angeläget att olika företag med olika struktur och ägare får konkurrera om anbuden och därigenom söka pressa priserna. Men lika viktigt är att vi får konkurrens i förvaltandet. Det nyligen antagna förslaget om att höja övre lånegränsen för privatfinansierade flerfamiljshus till en summa som ligger närmare vad som gäller för andra ägareformer, ger en större möjlighet till konkurrens. Det måste vara möjligt för olika ägare att inte bara bygga hus utan också att behålla dem och förvalta dem. På så sätt får vi en effektiv och heltäckande konkurrens.

Erfarenheten har visat att det är möjligt att pressa förvaltningskostnaderna för ett bostadsområde. Detta förutsätter dock att de boende på något sätt själva är med och tar ansvar. Ett sådant ansvarstagande borde kunna lösas oberoende av vem som äger fastigheten. En viktig förutsättning är dock att det ger ett direkt och tydligt utslag på hyreskostnaderna.

Det är angeläget att hålla nere boendekostnaderna. Men att bara lita till att samhället skall öka sina subventioner är ingen realistisk lösning. Andra angelägna uppgifter pockar också på större ekonomiskt utrymme. Våra ekonomiska resurser är begränsade. En väg att gå för att pressa boendekostnaderna är att låta olika ägareformer på någorlunda likvärdiga villkor konkurrera om både byggande och förvaltande. En annan väg som samtidigt bör prövas – och har prövats – är att ge de boende större möjligheter att påverka sina hyreskostnader.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra ett par kommentarer till herr Strömbergs i Botkyrka anförande, eftersom han har hänvisat till vpk-motionen och rest invändningar mot innehållet i den.

Herr Strömberg säger att man måste vara medveten om dels att drift- och underhållskostnadernas andel av hyreskostnaderna stiger snabbt i all-

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Markpolitiska
frågor*

männlyttiga bostadsföretag, dels att någon ytterst måste betala dessa kostnader. Han nämner sedan att man kan komma till rätta med en del av problemen genom konkurrens i anbudsförfarandet och i förvaltningsledet.

Det är ytterst små och ytterst marginella kostnader som man kan komma åt genom de recepten. Huvudorsaken till att de allmännyttiga bostadsföretagen nu har fått en så ogynnsam kostnadsutveckling också i förhållande till de privata fastigheterna är att de allmännyttiga bostadsföretagen som sociala bostadsföretag får ta ansvaret för de människor som har det besvärligast här i samhället och får ordna deras bostadsfråga. Det gäller barnfamiljer, pensionärer, invandrare och sådana som på ett eller annat sätt har blivit utslagna i vårt samhälle. Det medför för de allmännyttiga bostadsföretagen betydligt ökade kostnader – de får vad man i dag kallar stora sociala följdkostnader. Till detta skall läggas att de allmännyttiga bostadsföretagen ofta har kostnader som de privata fastighetsägarna inte har i form av samlingslokaler, parkeringsanläggningar, lekplatser, parker, underhåll och skötsel av interna gångvägar och gator, belysning och en massa sådant som påverkar hyrorna direkt i de allmännyttiga bostadsföretagen och som får betalas av deras hyresgäster.

Därför vore det konsekvent att man såg till att de allmännyttiga bostadsföretagen för att klara sådana kostnader fick lån och bidrag i likhet med de lån som de nu får för hyresförluster, när det gäller att klara problemen med de tomma lägenheterna. Det är min förhoppning att vi också skall komma därhän.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp) kort genmäle:

Herr talman! De sociala kostnader som en del bostadsföretag får dras med känner både herr Claeson och jag väl till från våra hemorter. I mångt och mycket kan jag hålla med om att sådana företeelser finns. Jag är emellertid angelägen framhålla att jag verkligen tror på att man genom konkurrens kan pressa drift- och underhållskostnaderna ganska avsevärt, så att det märks ordentligt på hyran. För mig är det väsentligt att privata ägare kan behålla sina fastigheter och förvalta dem. På det sättet ökar konkurrensen i förvaltningsledet.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Strömberg i Botkyrka har inte talat om hur denna konkurrens skall gå till. Låt mig bara erinra om att de allmännyttiga bostadsföretagen får ta över och förvalta sina fastigheter och kan påverka kostnaderna först i det sista ledet, då det gäller själva förvaltningen. Alla led dessförinnan – från marken till det färdiga huset – har varit föremål för olika vinst- och spekulationsintressen från bygg- och fastighetskapitalets sida, som i regel gjort stora vinster. Inte förrän i sista ledet – när det gäller förvaltningen – får de allmännyttiga bolagen möjlighet att ta över. Dessa bolag får då ta över förvaltningen till de kostnader som har konstituerats av vinst- och spekulationsintressena på bostadsmarknaden. Där, herr Strömberg i Botkyrka, har vi svaret på frågan

om orsaken till svårigheterna för de allmännyttiga bostadsföretagen att konkurrera kostnadsmässigt och hålla sina hyror nere.

Fröken ÖIIRSVIK (s):

Herr talman! I motionen 430 har jag tillsammans med några partikamrater krävt en översyn av gällande regler i syfte att endast allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag får uppträda som byggherrar och ägare av flerfamiljshus. Vi har gjort det mot bakgrunden av den ohämmade och hänsynslösa spekulation som i dag förekommer på bostadsmarknaden.

Vi konstaterar att bostaden för oss alla är en social nödvändighet. Det är därför långt ifrån tillfredsställande att privatföretag och privatpersoner skall få använda människors bostadsbehov för penningplacering och vinstintresse. En social nödvändighet bör inte behandlas som en handelsvara.

Man har tidigare prövat olika metoder för att nå de allmänt vedertagna målen: begränsning av hus- och markspekulation. Men dessa metoder har enligt vår mening haft för dålig effekt.

Vad säger då utskottet om motionen? Man hänvisar först och främst till ett tidigare betänkande, där det helt kort konstateras att nuvarande konkurrens bäst tjänar de bostadspolitiska målen. Den socialdemokratiska gruppen reserverade sig i det avsnittet och angav synpunkter som ligger ganska nära dem som vi framfört i motionen. Man sade bl. a.: "Synen på ägandet av hyreshus som kapitalplacering och näringsfång kan självfallet inte få principiellt stöd."

Det samhällseliga målet är att förhindra hus- och markspekulation. I detta syfte har man antagit vissa grunder för en aktiv kommunal markpolitik; och man har förutsatt att de självkostnadsbestämda företagen även i framtiden får en dominerande ställning inom nyproduktionen och en successivt ökande andel av beståndet i flerfamiljshus.

Detta framhölls år 1970. då liknande motioner behandlades både i första och i andra kammaren.

Vilken har då utvecklingen varit? Jag har fått några siffror som visar hur stor del av nybyggnationen som är privat byggande. År 1970 låg 19,4 % av nybyggnationen i privat regi, 1971 var siffran 17,6 %, 1972 var den 15,9 %, 1975 var den 19,6 % och 1976 var den 13,6 %.

Vi har under några år haft en stigande andel privatbyggda lägenheter i nybyggnationen. Även om siffran under 1976 gått ner, så består vår oro för utvecklingen. Man kan på goda grunder anta att det blir ett ökat bostadsbyggande de närmaste åren, eftersom köpbildning uppstått på olika håll. Med de nya låneregler, som nyligen har antagits, stimuleras privat byggande.

Tyvär kan jag inte få fram några siffror på andelen privatbyggda lägenheter av hela bostadsbeståndet förrän 1975 års folk- och bostadsräkning är klar. Men jag tycker att det klart måste sägas ifrån att det är kommunerna som skall driva och sköta markfrågorna för kommunens behov. Det är också kommunerna som skall driva och styra bostadsbyggandet på det för de

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Markpolitiska
frågor*

bostadsbehövande bästa sättet. Det är då för oss naturligt att ställa krav på att endast allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag får uppträda som byggherrar och ägare av flerfamiljshus.

Det är beklagligt att utskottet inte velat få dessa för medborgarna så viktiga frågor klarlagda i en utredning, vilket är vad vi har krävt. Man kan ju misstänka att ni inte litar på era partikamrater ute i kommunerna. Klarar de inte den här uppgiften? Bygger de inte de bästa bostäderna till de lägsta priserna? Litar ni inte heller på de kooperativa bostadsföretagen, som arbetar utan vinstintressen, i demokratiska former och med kommunal kontroll? Ta en diskussion med dem, så skall vi återkomma med denna motion nästa år!

Herr MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Av fröken Öhrsviks inlägg fick man nästan intrycket att civilutskottets ställningstagande i år – varvid alltså hänvisas till tidigare ofta upprepade ställningstaganden – skulle vara grundat t. o. m. på en av en borgerlig minoritet dikterad bestämmelse, som man från socialdemokratiskt håll reserverat sig mot.

Nu förhåller det sig emellertid inte alls så. Denna fråga har behandlats flera gånger under 1970-talet. Man kan gå tillbaka till riksdagens beslut 1970. Då behandlades frågan om en begränsning av rätten att bygga flerfamiljshus. Statsutskottet anförde då:

”Samtidigt har statsmakterna dock framhållit önskvärdheten av att bibehålla en konkurrens mellan de olika företagsformerna. Som utskottet tidigare yttrat” – då hänvisar man till 1967 – ”är dessa syften inte oförenliga vare sig med varandra eller med den rationella produktionens krav. Utskottet kan mot denna bakgrund inte tillstyrka föreslagna utredningar om metoder för att uppnå uppsatta mål.”

Det är det färskaste och mera preciserade uttalande som civilutskottets förslag denna gång grundar sig på. Som jag sade i mitt första inlägg har vi inte alls övervägt att avvika från den principen utan anser att den är värdefull när det gäller att nå vårt mål: bra bostäder till bra priser.

Fröken ÖHRSVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag hänvisat till var civilutskottets betänkande nr 18, där socialdemokraterna i en reservation hade uttryckt en viss principiell ståndpunkt, nämligen att synen på ägandet av hyreshus såsom kapitalplacering eller näringsfång självfallet inte kan få principiellt stöd. Så långt hade inte den borgerliga majoriteten gått just när det gällde lån till privata flerfamiljshus.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Även jag har undertecknat den motion som fröken Öhrsvik nysst pläderade för och i vilken vi, som hon sade, begär en översyn av gällande regler i syfte att endast allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag får uppträda som byggherrar för och ägare av flerfamiljshus.

På detta har utskottet svarat att sådana principiella uttalanden inte är lämpliga att göra. Jag vill ställa frågan till utskottets talesman: Varför? Utskottet har inte närmare motiverat sitt ställningstagande. Utskottet hänvisar bara till allmänna fraser tidigare kring denna fråga och har inte givit något besked.

Vidare säger utskottet att det skall råda konkurrens mellan förvaltningsformerna. I vissa fall kan man naturligtvis få det, men i vissa fall får man det inte. Så avstyrks motionen.

Vi motionärer har f. ö. inte begärt detta uttalande. Vad vi har begärt är en utredning om dessa frågor just av de skäl som fröken Öhrsvik nämnde. Som vi ser det är det helt otillfredsställande att en kapitalist skall kunna tjäna pengar på människors elementära behov av en bostad. Det kan inte vara riktigt.

Herr Danell pläderar visserligen för att alla skall ha äganderätt och kunna äga mark. Tänk om herr Danell vore lika angelägen att slå vakt om att de människor som endast hyr en lägenhet skulle få inflytande och kunna påverka sin situation. Det nämnde han ingenting om. Som herr Lindkvist sade är herr Danell bekymrad över att kapitalisterna inte kan tjäna nog med pengar genom att de inte får äga sin mark.

I de privatägda hyreshusen har hyresgästerna som regel ytterst litet att säga till om. Det förekommer ingen insyn över huvud taget i de ekonomiska frågorna. Men det bekymrar inte herr Danell. För honom är det självklart att hyresgästerna får betala vad herr Danells meningsfränder skall tjäna. Någon måste nämligen betala för att ekvationen skall gå ihop.

En hyresgäst i ett enskilt ägt hyreshus har ingen insyn i om det är en skäligen förräntning som begärs på det insatta kapitalet. Reparationer och underhåll utförs ofta inte på ett skäligt sätt. Det finns ett otal exempel på detta, inte minst i Stockholm med förorter. Man kan nästan åka runt här och peka ut vilka flerfamiljshus som ägs av privata hyresvärdar. Ändå är ju hyrorna beräknade med hänsyn till att reparationer skall utföras med jämna mellanrum och att tillsyn skall ske. I sådana hus är det vanligt att servicen släpar efter och är otillräcklig.

I tidningspressen kan vi läsa om hur hyresgäster vaknar en morgon och har ny hyresvärd. Huset har plötsligt försålts, och man har fått att göra med en ny person som skall förvalta fastigheten. Ingen har frågat hyresgästerna om vad de tycker, men det bekymrar inte herr Danell, utan för honom gäller att ägandet skall man slå vakt om. Den stackars hyresgästen som över huvud taget inte får yttra sig om den lägenhet han hyr bekymrar inte herr Danell.

Priset på fastigheten kan, precis som herr Claeson sade förut, plötsligt dansa upp, ofta med miljonbelopp. Och vem är det som får betala i sista änden? Är det husägaren som betalar för att han får äga markbiten, tror ni? Nej, det är naturligtvis hyresgästen som får betala. Det har också visat sig att i de här fastigheterna kommer det plötsliga och omotiverade hyreshöjningar.

På det här sättet kan det inte få fortgå. I Stockholm. Göteborg och Malmö

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Markpolitiska
frågor*

gäller den s. k. lex Backström: på grund av en hyresskojares framfart fick vi en lag som sade att köpare av hyreshus i de här städerna måste godkännas av hyresnämnden. Det är bra, men dess värre räcker det inte. Det är ju inte tillräckligt att lagstifta bara för tre städer i vårt land. Det måste på något sätt införas ett veto för hyresgäster i flerfamiljshus när en försäljning skall ske.

Jag tycker att det borde tillfredsställa herr Danell, som så gärna slår vakt om ägandet, att hjälpa även den som inte äger någonting, så att han åtminstone kunde få säga: Jag vill inte hyra av den här personen. Ja, det får han naturligtvis säga, men då får han också flytta ifrån sin lägenhet.

Hyresgästerna måste ges mera inflytande och medbestämmanderätt i det privata fastighetsbeståndet och hyreshajarna måste definitivt bort från marknaden. I det här sammanhanget skulle jag också vilja fråga utskottets talesman: Skulle det inte vara skäl i att titta på hur de banker som stöder hushajarna har fått sina pengar? Plötsligt visar det sig att en person som varken har deklarerat eller betalat en enda krona i skatt äger fastigheter för miljoner och att bankerna har stött verksamheten. Detta bekymrar tydligen inte utskottet. Jag begriper inte hur bankerna kan stödja de här sociala elementen på det sätt som de gör.

Medan villaägare och andra fastighetsägare kan tillgodogöra sig inflationsvinster får hyresgästerna betala till hyreshajar som gör s. k. smarta affärer och opererar som, skulle jag vilja säga, ohyra i påsen. Det här måste stoppas! Det är oförskämt att det får pågå som det gjort hittills. Så snart som möjligt bör vi komma fram till det som vi begär i motionen, nämligen att de allmännyttiga och bostadskooperativa företagen förvaltar flerfamiljshusen. Först då kan hyresgästerna påverka sin egen situation och få bättre förhållanden.

Herr talman! Jag tror inte det är meningsfullt att i dag yrka bifall till motionen, men situationen är sådan att vi skall återkomma till frågan så snart det ges tillfälle till det.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! Jag skall bara beröra tre saker.

Herr Nilsson i Kalmar frågade mig i egenskap av utskottets talesman varför vi inte hade tillstyrkt motionen. Jag vill hänvisa till att denna fråga behandlades här i riksdagen 1967 och 1970, då riksdagen avfärdade frågan om utredning om överförande av enskilt ägda flerfamiljshus i kommunal ägo. Man trodde mera på konkurrens mellan företagsformerna. Jag vill också upprepa att i civilutskottets betänkande nr 21 har utskottet varit helt ense i ställningstagandet att avstyrka den socialdemokratiska motionen.

I vad gäller den diskussion som förts om förräntningen tror jag det vore värdefullt om herr Nilsson med sina partikamrater tog en diskussion om bruksvärdehyrans effekter.

Sedan ville herr Nilsson också att jag skulle säga något om lämpligheten av att göra ett uttalande. Ja, vi har sagt att det inte är lämpligt att göra något principiellt uttalande av den typ som föreslagits. Det är ju på det

sättet att om riksdagen beslutar att göra ett sådant uttalande, så har det inte någon som helst effekt. Det överför inte ett enda hus från privat till allmännyttig eller kommunal ägo. För att äganderätten skall ändras erfordras en lagstiftning, och det har inte direkt krävts av motionärerna.

Slutligen kan det rimligtvis inte vara civilutskottets uppgift att fungera som banksinspektion.

Herr DANELL (m):

Herr talman! Jag skall inte låta mig luras ut på de bostadspolitiskt djupa vatten som herr Nilsson i Kalmar rörde sig i under sina minuter i talarstolen. Han lyckades ju att med det markpolitiska betänkandet svepa över hela det bostads- och markpolitiska området. De sakerna har vi diskuterat i andra sammanhang, och det finns ingen anledning att göra det nu. Men jag vill något litet kommentera en principiell fråga, som herr Nilsson ideligen återkom till med refrängen: "Men detta bekymrar inte herr Danell".

Det viktiga här, sade herr Nilsson, är: Vad tycker den lille stackaren som hyr? I och för sig tycker jag att det uttrycket är något nedlåtande, men det får stå för herr Nilssons räkning. Det är ju bostadskonsumentens intresse som är det avgörande, alltså hur han, hon och familjen vill bo. Det underströk jag tidigare, och nu upprepar jag det. Många människor vill ha bostadsrätt eller äganderätt, de vill ha valfrihet i upplåtelseformerna och valfrihet när det gäller markbostad eller annan bostad. Och då skall vi politiker erbjuda de människorna den valfriheten. Sedan kan herr Nilsson anföra hur många argument som helst mot äganderätten. Och han kan försöka sätta ett likhetstecken mellan att äga och spekulera – vilket jag tycker är ett ganska tarvligt argument, långt ifrån verkligheten för alla de människor här i landet som äger sin lilla markbit och trivs bäst med det, känner trygghet med det och minsann inte tänker på hur de skall kunna realisera den och på oskäligt sätt sno åt sig pengar för den.

Herr talman! Vi har talat om denna principfråga tidigare, och det finns ingen anledning att nu orda mer om den saken. Men jag tyckte att det fanns anledning att återföra herr Nilssons något yviga anförande till vad det handlar om i betänkandet, nämligen markpolitiken och frågan huruvida människorna här i landet även i fortsättningen skall få äga sin markbit samt om detta också skall få finnas kvar som en viktig del i vårt fortsatta marklagarbete.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Till utskottets talesman, herr Mattsson, vill jag än en gång understryka att vi inte har begärt något uttalande i vår motion, utan vad vi har begärt är allmännyttiga bostadskooperativa företag som ägare och förvaltare av flerfamiljshus för att komma ifrån de spekulationer och annat som otvivelaktigt pågår – vi kan se exempel i tidningarna nästan varje dag på sådant.

Jag frågade varför utskottet inte ville gå med på det kravet, jag frågade om motiveringen till det. Då säger herr Mattsson att det är konkurrensen

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Markpolitiska
frågor*

mellan de olika förvaltningsformerna som utskottet vill slå vakt om. Men vad är det för konkurrens när de privata fastigheterna byter ägare på en natt? Var är hyresgästerna i det sammanhanget? Det är ju de som får betala de kostnader som det hela innebär. Det högre pris som betalas får hyresgästen betala.

Av den anledningen är det självklart att vi måste komma ifrån detta spekulerande. Men det är ju det som man i civilutskottet tydligen inte vill diskutera.

Herr Mattsson säger att utskottet inte är någon bankinspektion när jag hänvisar till bankernas agerande i sammanhanget. Nej, självklart är utskottet inte det, men det har ändå möjligheter att vidta åtgärder så att bankerna inte kan agera på det här sättet – eller hur, herr Mattsson? Civilutskottet behöver inte gå ut och säga till bankerna: Ni får inte lämna de här lånen. Men utskottet kan dra upp riktlinjer på det sätt som vi föreslagit här, och då skulle det aldrig bli aktuellt att någon sådan situation inträffade.

Jag skall inte ta upp en debatt med herr Danell på annat sätt än genom att säga, att jag undrar vem som är längst ifrån verkligheten – han eller jag.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Danell och Nisser, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Danell och Nisser.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Danell begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 247
Nej – 53
Avstår – 3

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 427 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra pro-

positionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 21 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 427.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 11
Avstår - 3

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 7 Lånefonden för kommunala markförvärv

Föredrogs civilutskottets betänkande 1976/77:22 med anledning av propositionen 1976/77:100 i vad avser anslag till Lånefonden för kommunala markförvärv jämte motion.

Regeringen hade i propositionen 1976/77:100 bil. 16 (bostadsdepartementet) under IV:12 (s. 121-125) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar i grunderna för markförvärvslångivningen, som förordats i regeringsprotokollet,

2. medge att beslut om markförvärvslån meddelades intill ett belopp av 220 000 000 kr. under budgetåret 1977/78,

3. på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1977/78 till Lånefonden för kommunala markförvärv anvisa ett investeringsanslag av 100 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:424 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen vid behandlingen av anslag under IV:12 (bilaga 16) Lånefonden för kommunala markförvärv beslutade

1. att till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 150 milj. kr.,

2. att amorteringstiden för markförvärvslån förlängdes till 15 år, varav de första fem åren amorteringsfria.

Nr 112

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Lånefonden för
kommunala
markförvärv*

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Lånefonden för
kommunala
markförvärv*

Utskottet hemställde

1. beträffande ändrad ändamålsbestämning för markförvärvslån att riksdagen skulle
  - a. godkänna vad i regeringsprotokollet anförts om grunderna,
  - b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anført om ikraftträdandet,
2. beträffande amorteringstiden att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:424, yrkandet 2,
3. beträffande beslutsram att riksdagen medgav att beslut om markförvärvslån meddelades intill ett belopp av 220 000 000 kr. under budgetåret 1977/78,
4. beträffande anslag att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:424, yrkandet 1, på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1977/78 till Lånefonden för kommunala markförvärv anvisade ett investeringsanslag av 100 000 000 kr.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Det propositionsavsnitt som jämte vpk-motionen behandlas i förevarande betänkande gäller för bostads- och markpolitiken viktiga frågor, som på ett avgörande sätt berör kommunernas ekonomi och möjligheter att bedriva en aktiv markpolitik.

Beträffande det man i utskottsbetänkandet kallar för ändamålsbestämningen för markförvärvslånen föreslås en ändring som sammanfaller med vad vi från vpk föreslog till fjolårets riksdag, och vi hälsar detta med tillfredsställelse.

Ännu mer till freds skulle vi, och säkerligen också de flesta kommunerna i vårt land, vara om våra förslag om en förlängning av amorteringstiden också vunnit gehör. Vi hävdar att den försämring som genomfördes 1975 genom förkortningen av amorteringstiden för markförvärvslån var olycklig och har fått skadliga konsekvenser för kommunerna. Det har försvårat möjligheterna att driva en aktiv markpolitik och tränga tillbaka privatbyggmästare, materialproducenter och med dem lierade bankintressen.

Bostadsstyrelsen har, som även redovisats i propositionen, föreslagit en återgång till vad som gällde före 1976, nämligen att amorteringstiden förlängs från sju till tio år.

Bostadsstyrelsen anför i stort sett samma argument som vpk tidigare anført mot en förkortning och för en förlängning av amorteringstiderna och anser liksom vpk att det alljämt finns skäl för kommunerna att tillämpa ett längre tidsperspektiv för sina markförvärv. Bostadsstyrelsen anför vidare bl. a. att detta gäller inte minst i förnyelseområden, att betydande arealer avsedda för s. k. generalplaneläggning ingår i de kommunala markförvärven och att det även här vore önskvärt att lån med längre amorteringstider kunde erbjudas kommunerna.

Bostadsstyrelsen har på ett helt riktigt sätt beskrivit förhållandena och

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Lånefonden för
kommunala
markförvärv*

framhållit det önskvärda i att en sådan här återgång till längre amorteringstider kan komma till stånd.

Jag tror att vpk:s och bostadsstyrelsens bedömning var riktig och menar att den förkortning av amorteringstiden som skedde på förslag av den socialdemokratiska regeringen var ett misstag som snarast måste rättas till.

Herr talman! Nära förknippad med de problem som nu behandlas är frågan om tomrätten och tomträttslånen.

Då riksdagen i slutet av fjolåret behandlade frågor som har att göra med tomträttsinstitutet anförde lagutskottet i sitt betänkande nr 9 att tidpunkten var inne att se över bestämmelserna om tomträtt. I betänkandet och i debatten redovisades också att olika frågor gällande tomrättsregler och andra problem sammanhängande med tomrätten skulle bli föremål för en särskild utredning med parlamentarisk sammansättning, som regeringen enligt uppgift inom kort hade för avsikt att tillsätta. Det där tillsättandet "inom kort" har tydligen efter fyra månader ännu inte inträffat. Såvitt jag vet har varken direktiv utformats eller någon utredning tillsatts ännu.

Detta är, herr talman, ett bra exempel på det ointresse som den borgerliga regeringen visar för viktiga frågor som har att göra med mark- och bostadspolitiken och som direkt har betydelse för kommunernas ekonomi.

Vi kommunister har under många år kritiserat markspekulationen och föreslagit åtgärder som kan underlätta för kommunerna att äga marken och upplåta den med tomträtt. Vi har framhållit tomträttens fördelar och principiella innehåll, som kan uttryckas så att den bidrar till avprivatisera en del av bostadsmarknaden. Vi har understrukit betydelsen av att det ges större möjligheter för kommunerna att tillämpa tomträtt som ett av de mest effektiva instrumenten att begränsa markspekulationen i vårt land. Vi har också många gånger framhållit hur viktigt det är att samhället äger all mark som behövs för samhälls- och bostadsbyggande och att marken inte får betraktas eller behandlas som någon vara som köps eller säljs på en marknad som andra privata ägodelar.

Det behövs en rad förändringar, bl. a. på tomträttens område, för att förhindra att kommunerna gör sig av med kollektivt ägd mark och för att underlätta för kommunerna att i ökad utsträckning tillämpa tomträtt. Hit hör även de problem som behandlas i förevarande betänkande – de hör direkt samman med detta. Det gäller den för kommunerna och därmed också för hyresgästerna betydelsefulla frågan om bättre villkor för markförvärvslån och som en följd därav mera pengar till marklånefonden.

Jag yrkar bifall till motionen 424.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! Civilutskottet tillstyrker i betänkandet nr 22 att ändamålsbestämningen för markförvärvslånen ändras så att den sammanfaller

Onsdagen den
20 april 1977

*Lånefonden för
kommunala
markförvärv*

med den som gäller i fråga om förköp och att långivningen vidgas till att även omfatta förvärv av tomträtt. Därutöver behandlas två yrkanden ställda i vpk:s motion. Det ena gällde amorteringstiden och det andra anslagsbeloppet.

Men innan jag går in på detta vill jag något kommentera herr Claesons utvikning när han kom in på den av lagutskottet tidigare föreslagna och av riksdagen beslutade översynen av tomträttsinstitutet. Han tolkade det som så, att det var ett definitivt ointresse från den nuvarande regeringens att över huvud taget få i gång detta arbete.

Jag vill till herr Claeson säga att utformningen av direktiv är på gång och att utredningen kommer att startas. Men det är inte i första hand den del av tomträttsfinansieringen som herr Claeson talar om som den här utredningen kommer att titta på, utan det är den diskussion som under så lång tid förts ute i kommunerna om det sätt på vilket man skall beräkna markvärdet och om den förräntning man skall ha på detta markvärde för att få fram en avgäld. En sådan översyn kommer att stöta på balansproblem när en kommun har intresse av att få ut högre markvärden och högre avgäld, samtidigt som man vill utvidga institutets användning. Vi får avvakta vad som kommer fram av den här utredningen.

När det gäller amorteringstiden har vi ju beslutat att minska den från tio till sju år. Denna avvägning har gjorts med hänsyn till de villkor som i övrigt gäller för den kommunala verksamheten på marksidan. Sedan man infört markvillkoret i bostadsbelåningen och gjort förändringar i expropriationslagen, förköpslagen osv. har partierna, utom vpk, enhälligt kommit till uppfattningen att det inte längre behövs ett så långsiktigt kommunalt marklager och att amorteringstiden för markförvärvslånen skall ställas i viss relation till detta. Då kom man fram till att sju år för markförvärvslånen kunde vara en rimligt avvägd amorteringstid. Det är en ståndpunkt som vi inte har funnit någon som helst anledning att gå ifrån när vi har behandlat vpk-motionen i år.

Då det slutligen gäller anslagsbeloppet har vpk föreslagit 150 milj. kr. mot i propositionen föreslagna 100 milj. kr. Vpk:s yrkande i det här fallet har inte någon som helst betydelse, eftersom det i propositionen föreslås 220 milj. kr. som en ram för möjligheten att bevilja markförvärvslån. Det behövs därför ett anslag på ungefär 100 milj. kr. för att täcka de utbetalningsbehov som kommer att föreligga.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i civilutskottets betänkande nr 22.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall inte försöka få till stånd någon diskussion på denna punkt utan vill bara göra några kommentarer till det som herr Mattsson har sagt.

Jag vill först notera att herr Mattsson inte har något att säga om bostadsstyrelsens yttrande i frågan om en förlängning av amorteringstiden. Bostadsstyrelsen har i år liksom i fjol pekat på nödvändigheten av att

bibehålla en längre amorteringstid, för att det inte skall bli negativa återverkningar för kommunernas del. Det måste väl vara just vad som skett. Bostadsstyrelsen har vid sina direkta kontakter med kommuner i låneärenden noterat betydande svårigheter för kommunerna på det här området, och styrelsen har därför i sina petita föreslagit att man skall återgå till de längre amorteringstiderna.

Om det nu är så att man äntligen börjat jobba med direktiven för utredningen av frågan om tomträtten och därmed sammanhängande problem, så hälsar jag det med tillfredsställelse. I det sammanhanget vill jag uttrycka samma förhoppning som jag gjorde då frågan diskuterades här i riksdagen i december månad, nämligen att man inte ger utredningen så snäva direktiv att den inte kan ta upp hela problematiken med tomt-rätten och det som därmed sammanhänger, t. ex. frågan om ändamålsbestämning, frågan om till hur stor procent man kan få låna pengar för tomträttsändamål och frågan om amorteringstider och räntor. Det har ju redan på förhand sagts att utredningen skall få vidgade direktiv utöver de snäva tomträttsbestämmelserna, och jag förutsätter att så också kommer att bli fallet.

Sedan vill jag ta upp frågan om lånebeloppets storlek i samband med markförvärvslånefonden. Vi är inte överens om den ram som man har givit i det här sammanhanget och som herr Mattsson nu anför som argument för att man inte skall gå med på att anvisa ytterligare medel till markförvärvslånefonden. Vpk har inte den uppfattningen, och vi har inte varit med om att utforma något förslag till en sådan begränsning som de här ramarna medför.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! Herr Claeson och jag kommer inte att kunna bli överens i de här frågorna, därför att herr Claeson ser markförvärvslånen som en metod för att underlätta för kommunerna att köpa mer mark än de egentligen behöver. Riksdagsmajoriteten anser däremot att det bör göras en avvägning mellan de marklager som kommunerna lägger upp och de lagstiftningsåtgärder som har vidtagits. Dessa åtgärder gör det möjligt för kommunerna att förvärva mark på olika sätt, t. ex. genom expropriation och förköp, och att på annat sätt bestämma markvillkoren för bostadsbyggandet, och det måste därför rimligtvis även hos kommunerna ske en avvägning mellan hur pass många års reserver man vill ha och kostnaderna för att hålla en markreserv.

Det finns i dag exempel på kommuner som har förköpt sig på mark, så att de finner att de inte under överskådlig framtid har någon användning för den i den expansion som de nu kan tänka sig. De går därför ut och avyttrar en del av sina fastigheter. Det är i det sammanhanget intressant att notera att statistiken visar att det framför allt är storstadskommunerna som har varit låntagare i markförvärvslånefonden, och det är särskilt detta som herr Claeson och hans parti vill understödja, så att dessa kommuner får ännu större möjligheter att växa och lägga

Onsdagen den
20 april 1977

*Lånefonden för
kommunala
markförvärv*

sig till med mark, naturligtvis med avsikt att denna mark också skall bebyggas.

Att vidare bostadsstyrelsen har argumenterat för en tioårig amorteringstid är ingenting märkvärdigt. Bostadsstyrelsen är inte det enda ämbetsverk som har gjort framställningar baserade på sina speciella synpunkter. Alla krav och framställningar kan regering och riksdag inte i den samlade bedömningen bifalla.

Herr Claeson säger också att vi inte är överens om de ramar som givits beträffande lånebeloppets storlek, och det är bara att konstatera att vi inte något år har varit överens i dessa frågor. Det yrkande som finns i vpk:s motion innebär att man skall höja anslaget med 50 milj. kr., dvs. från 100 till 150 milj. kr., och jag noterar att detta yrkande är betydelselöst. Regeringen har ju föreslagit en ram på 220 milj. kr., dvs. ytterligare 70 milj. kr. Dessutom gör man beräkningen att från denna fond kommer det på grundval av de lånebeslut som kommer att fattas och de amorteringar som flyter in att erfordras ungefär 100 milj. kr. i anslag.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Hur mycket som erfordras för ändamålet är väl rätt svårt att säga i dag, för det beror bl. a. på om man underlättar situationen för kommunerna genom längre amorteringstider och bättre villkor för markförvärvslånen. I samma takt kommer naturligtvis behovet av medel för det här ändamålet att växa.

Herr Mattsson talade om de förbättringar som har genomförts under senare år då det gäller kommunernas möjligheter att tillgodose sitt markbehov. De har emellertid på intet sätt löst frågan om kommunernas möjligheter att driva en aktiv markpolitik och tränga tillbaka privatbyggmästarna, byggnadsmaterialproducenterna och de stora affärsbankerna. De privata företagen har, trots att en allt större andel allmännyttiga och kooperativa företag står som ägare och förvaltare av flerfamiljshus, fortfarande ett alltför stort inflytande över markägande, byggnadsmaterial, byggande och kapital, vilket jag anförde redan i den tidigare diskussionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 2 och 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 424 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 2 och 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 424.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 286
Nej - 10

§ 8 Föredrogs

Civilutskottets betänkanden

1976/77:23 med anledning av motion om ersättning vid intrång av kraftledning

1976/77:24 med anledning av motioner om planeringen för kraftledningar, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Utbyggnad av vattenkraft i övre Åseleälven

Föredrogs civilutskottets betänkande 1976/77:25 med anledning av motion om utbyggnad av vattenkraft i övre Åseleälven.

I detta betänkande behandlades motionen 1976/77:548 av herr Andersson i Lycksele (s), vari hemställtts att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en snar igångsättning av vattenkraftsutbyggnad i övre Åseleälven.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:548.

Reservation hade avgivits av herrar Bergman, Lindkvist och Jadestig, fru Landberg och fru Dahl samt herrar Persson i Karlstad och Håkansson i Trelleborg (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:548 som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en snar igångsättning av vattenkraftsutbyggnad i övre Åseleälven.

Herr PERSSON i Karlstad (s):

Herr talman! Civilutskottets betänkande 1976/77:25 behandlar en motion av herr Andersson i Lycksele som kräver en snar igångsättning av viss vattenkraftsutbyggnad i övre Åseleälven.

Vi inom den socialdemokratiska gruppen i civilutskottet har i vår reservation närmare utvecklat vår principiella syn. Vi följer motionärens tan-

Nr 112

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Utbyggnad av
vattenkraft i övre
Åseleälven*

Onsdagen den
20 april 1977

---

*Utbyggnad av
vattenkraft i övre
Åseleälven*

kegångar och anser att riksdagen bör som sin mening ge till känna att det skall ske en snar igångsättning av aktuella vattenkraftsutbyggnader i övre Åseleälven.

Elkraft måste vi ha, och om nu centern säger nej till kärnkraften – vilket inom parentes är mycket svävande – så tvingas vi förmodligen till att i snabbare takt bygga ut återstående delar av värdefulla älvsträckor.

Riksdagens tidigare riktlinjer om en utbyggnad av vattenkraften med 5 TWh fram till 1985 kan med nuvarande utbyggnadstakt äventyras, och mycket talar för att regeringen tvingas att av återstående utbyggbar vattenkraft ta till flera etapputbyggnader. Vi anser att övre Åseleälven är ett intressant pilotprojekt.

Vi är ense med utskottsmajoriteten om att riksdagen i princip inte bör ta ställning till enskilda tillståndsfrågor. I fallet övre Åseleälven finns det trots allt mycket starka skäl till ett riksdagens uttalande, och vi grundar denna uppfattning framför allt på sysselsättningspolitiska skäl. Det torde vara ostridigt att om Vattenfall skall klara en vettig planering, så bör besked lämnas utan dröjsmål. Med hänsyn till arbetsmarknadssituationen i Västerbotten har vi för vår del stannat inför det alternativet att vi bör stödja motionen och inte invänta aviserad proposition som förväntas först vid årsskiftet 1977-1978.

Vi socialdemokrater vill med andra ord redan nu markera sysselsättningsaspekten som så viktig att riksdagen bör uttala sig redan i dag.

Utskottsmajoriteten har en annan uppfattning och vill invänta den aviserade propositionen.

Som jag tidigare nämnde har sysselsättningsläget ytterligare försämrats i den aktuella regionen, och om regeringen nu ger tillstånd kan den berörda myndigheten vattenfallsstyrelsen smidigt överföra personal och maskiner från pågående arbeten vid Juktån. En fördröjning av regeringsbeslutet synes vara mycket onödig. Eftersom remissbehandlingen av ärendet är avslutad och pengar finns anslagna till projektet borde vi i denna kammare kunna göra ett uttalande till förmån för efterlängtnade arbetstillfällen som samtidigt förbilligar projektet.

Herr talman! Det är regeringen som har det yttersta ansvaret för tillförlitlighetsprövningen. Samma regering har också det yttersta ansvaret för sysselsättningen, och detta bör vägas in i helhetsresonemanget.

Sammanfattningsvis kan sägas att medel finns, vissa avtal om vägsträckning har träffats med vägverket, beställningar av generatorer och turbiner har gjorts, och enligt uppgift är vissa redan leveransklara. Dessa faktorer borde tillsammans vara skäl nog för att så snart som möjligt sätta i gång med tillståndsprövningen. Vi tror inte att något i sak ändrar ett senare regeringsbeslut. Det är *nu* Vattenfall är i behov av att få sätta in åtgärder, och en start av projektet så snart som möjligt ger sysselsättningseffekter för kommande vintersäsong. Skall vi invänta aviserad proposition, som möjligtvis kommer vid årsskiftet 1977-1978, torde det i sin tur innebära en ytterst ringa sysselsättningsökning kommande vintersäsong.

Herr talman! Med vad här har anförts yrkar jag bifall till reservationen av herr Bergman m. fl. vid civilutskottets betänkande 1976/77:25.

Nr 112

Onsdagen den
20 april 1977

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Meningen bakom de i den fysiska riksplaneringen antagna riktlinjerna är att möjliggöra en samlad bedömning av de motstående intressen som gör sig gällande i fråga om utbyggnaden av vattenkraften. Denna bedömning skall ske från allmänna planeringssynpunkter. För projektet specifika aspekter läggs av vattendomstol enligt vattenlagen.

*Utbyggnad av
vattenkraft i övre
Åseleälven*

När riksdagen 1975 beslutade om riktlinjernas utformning för vattenkraftsutbyggnaden i norra Svealand och södra Norrland fanns det för detta område ett beslutsunderlag i form av den s. k. Sehlstedtska utredningen, där de olika utbyggnadsprojekten var klassificerade i klasserna 1–4. I klassen 1 ingick de som hade minst intresse från motstående synpunkter och i klass 4 de som hade ett högt bevarandevärde.

Riksdagens beslut innebar att prövning skulle tillåtas i det södra området endast av företag i klasserna 0–1 men med vissa undantag för företag i klass 1. Övriga projekt, alltså klasserna 2–4, undantogs från prövning. Man sade också att eventuellt tillkommande nya projekt skulle förutsättas få prövas av regeringen på motsvarande sätt. Klasserna 0–1 skulle alltså i fortsättningen kunna prövas. Men för norra Norrland, där utredningsunderlag vid det tillfället saknades, uttalade riksdagen att konflikter av motsvarande karaktär skulle prövas efter samma grunder som i det södra området i avvaktan på ett samlat ställningstagande, vilket riksdagen förutsatte skulle ske så snart som möjligt. Man skulle alltså inte invänta 1978 års förnyade ställningstagande inom energipolitiken.

I den s. k. Ekströmska utredningen, som nu är klar och remissbehandlad, har samma klassificeringssystem använts när det gäller att ta hänsyn till motstående intressen. Där har Åseleälven, som nu är aktuell, från bevarandesynpunkt hänförs till klass 3 men nedflyttats till klass 2 med hänsyn till den stora kraftnytta som det projektet har. Projektet ligger alltså klart utanför den typ av projekt som enligt 1975 års beslut angående de fysiska planeringsriktlinjerna kan komma i fråga för prövning enbart enligt vattenlagen innan ett samlat ställningstagande sker.

I den reservation som socialdemokraterna i utskottet har fogat till betänkandet sägs att regeringen bör tolka riksdagsbeslutet så att det här projektet faller inom den prövningsfria sektorn. Vanlig enkel matematik säger emellertid att det här inte går. Det tycks även reservanterna nu ha insett när de som ett alternativ i samma reservation hävdar att den möjligheten finns att riksdagen i stället preciserar sitt beslut. Det går inte heller. Varken tolkning eller precisering i angiven riktning är möjlig. Riksdagens beslut från 1975 är helt entydigt på den här punkten.

Nej! Ett upprivande av beslutet är enda utvägen, men det har inte motionären yrkat på, och det har heller inte reservanterna ifrågasatt.

Statsrådet Johansson besvarade i torsdags en fråga av herr Nygren om det här projektet. Han gjorde också klart vilken regeringens tolkning i det

Onsdagen den
20 april 1977

*Utbyggnad av
vattenkraft i övre
Åseleälven*

här fallet var, nämligen att riksdagen har sagt sitt och att ärendet inte är prövningsbart.

Nu anför reservanterna, senast herr Persson i Karlstad, sysselsättnings-skäl för en förtida utbyggnad. Javisst! Det är i och för sig mycket goda skäl. Men vi bör erinra oss att utgångspunkten vid ärendets behandling 1975 var att man inte skulle tillåta någon prövning över huvud taget inom norra området innan ett samlat ställningstagande görs. Men med hänsyn just till sysselsättning och långsiktig arbetsplanering gjordes medgivandet om en likartad prövning enligt vattenlagen för projekt av samma karaktär som man hade lämnat öppet i det södra området.

I 1975 års riksdagsbeslut har man alltså redan beaktat sysselsättnings- och planeringsaspekten – men Åseleälven ligger utanför även denna möjlighet till prövning före det samlade beslutet.

Om vi vill att riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen skall behålla den betydelse och stadga som riksdagen avsett och varit helt enig om går det inte att – som reservanterna vill – så snart ett motstående intresse aktualiseras rycka ut enskilda projekt för beslut i särskild ordning för att tillgodose just det intresset. Då riskerar vi att snart ha hela fältet upprivet på den här punkten. Hela arbetet med den fysiska riksplaneringen är en fråga om prioritering av motstående intressen, oftast av mycket stor tyngd. Det är därför av största vikt att handläggningen får ske i de av riksdagen beslutade formerna. Det är främst därför som utskottet har avstyrkt ett av reservanterna föreslaget uttalande, som syftar till en sådan särbehandling just när det gäller Åseleprojektet.

Herr PERSSON i Karlstad (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som här sägs. Det här är en tolkningsfråga. Vi gör en annan tolkning än majoriteten av det beslut som riksdagen fattade 1975. Och vi anser att den sysselsättningspolitiska situationen i detta område är så pass allvarlig att vi vill markera detta. Om nu regeringen är tveksam, har vi sagt, bör riksdagen kunna göra ett uttalande just beträffande det aktuella projektet, eftersom annars sysselsättningen äventyras och eftersom Vattenfalls maskinpark och personal kan få en vettig placering i och med det av oss förordade beslutet.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till reservationen.

Herr ÅKERFELDT (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är i och för sig inte mycket att tillägga i argumenteringen i detta fall. Jag är fullt på det klara med att upprätthållandet av sysselsättningen är ett starkt skäl, men även här blir det fråga om prioritering: Skall vi vara måna om den stadga och stabilitet som vi vill ha i det fysiska riksplanebeslutet eller skall vi prioritera sysselsättningen? I det här fallet har utskottsmajoriteten prioriterat den fysiska riksplaneringens status.

Jag skulle till sist bara vilja göra vad jag inte gjorde i mitt huvudinlägg, nämligen yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Det var i januari jag motionerade om att riksdagen skulle uttala sig för behovet av en snar igångsättning av vattenkraftsutbyggnaden i övre Åseleälven. Jag gjorde det med anledning av att vattenfallsverket klart sagt ifrån att man behövde besked för att kunna planera sysselsättningen för sina anställda.

Nu har det gått drygt tre månader sedan dess. Ett besked är ännu viktigare nu. Det brådskar. Utskottet har inhämtat uppgifter från Vattenfall. Det framgår av betänkandet att man till utskottet har framfört precis samma synpunkter om behovet av ett snart besked.

Utskottsmajoriteten har emellertid gjort hela den här frågan till enbart en diskussion om den formella handläggningen. Det är också vad utskottets talesman här i dag ägnat sig åt. Men nog måste det väl, som reservanterna framhåller, vara riktigt att riksdagen genom ett uttalande markerar den vikt som den lägger vid vissa intressen som skall vägas in i tillfällighetsprövningen.

Det är en i och för sig mycket måttfull begäran jag framställer i motion 548. Mot bakgrund av sysselsättningssituationen vill jag ha ett riksdagsuttalande om behovet av en snar igångsättning av vattenkraftsutbyggnaden i övre Åseleälven. Det är också vad reservanterna vill.

Jag vill fråga utskottsmajoritetens talesman om han inte anser att det är viktigt att klara sysselsättningen för bygnadsarbetarna i denna del av landet. Han sade nyss i en replik att det är fråga om en prioritering och att man har prioriterat den fysiska riksplaneringens status framför sysselsättningen. Jag tycker det låter allvarligt. Bör inte de som jobbar inom Vattenfall få möjlighet till fortsatt sysselsättning? Ser utskottet något behov av mera långsiktig planering där olika bygnadsobjekt griper in i varandra?

Utskottsmajoriteten har i sitt betänkande helt förbigått sysselsättningsfrågan. Det är anmärkningsvärt. Det är ju ändå framför allt sysselsättningen som min motion handlar om.

I Västerbotten finns det nu en mycket stark opinion för att det här bygnadsobjektet skall komma till stånd. Byggnadsarbetareförbundets avdelningar där, LO-distriktet och det socialdemokratiska partidistriktets kongress under veckohelgen har gjort enhälliga uttalanden i denna fråga.

De borgerliga kollegerna på Västerbottensbänken har här ett tillfälle att göra en konkret och snar insats för sysselsättningen i det egna länet. Nu saknar jag dem här i kammaren, men de kanske hör mig någonstans i huset. Det talas i så många sammanhang där uppe i Västerbotten om behovet av samverkan över partigränserna för det egna länets bästa. Jag vill nu gärna inbjuda till en sådan samverkan, till en lönsam insats för tryggad sysselsättning i Västerbottens inland för ett par hundra bygnadsarbetare. Välkomna, alla bänkkamrater!

Jag vill anföra ytterligare en aspekt på denna fråga.

Riksdagen fattade 1975 ett beslut som innebar att vi skulle bygga ut vattenkraften med 5 miljarder kWh fram till 1985. Den Ekströmska utredningen som sedan har presenterats visar att det här kan bli svårt. Med

den handläggning som kännetecknar den borgerliga regeringens energipolitik verkar det bli helt omöjligt att förverkliga riksdagens målsättning på detta område.

Det är inte bara det att bygnadsarbeten försenas genom att regeringen inte orkar fatta beslut. Förhållningstaktiken innebär också att Vattenfall kommer in i något som kan liknas vid en avveckling. Genom att kontinuiteten i Vattenfalls arbete bryts kan verket, fruktar jag, tvingas uppge den beredskap som är nödvändig för framtida åtaganden. Men det är kanske det som är avsikten med den borgerliga energipolitiken. Statsrådet Johansson erkände vid torsdagens frågestund att man har en mycket dålig framförhållning när det gäller sysselsättningen för anläggningsarbetare. Energiministern har själv i hög grad orsakat den situationen. Det är en uppfattning som delas av de berörda fackliga organisationerna.

Min motion 548 var ett litet försök att på ett begränsat område medverka till en bättre planering för sysselsättningen. Men den borgerliga majoriteten avvisar mitt förslag med näst intill obegripliga formella resonemang. Om bara viljan hade funnits skulle utskottet kunnat göra en insats, det är min uppfattning. Jag konstaterar att viljan att underlätta sysselsättningsläget för bygnadsarbetare i Västerbottens inland inte finns hos den borgerliga majoriteten i civilutskottet. Jag vill än en gång uttrycka förhoppningen att den viljan skall finnas hos någon av de borgerliga kollegerna på länsbanken.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Frågan om jag anser att det är viktigt med sysselsättning är väl närmast överflödig. Vem i denna kammare skulle säga något annat när man ser frågeställningen isolerad? Men ställs frågan i form av ett alternativ till andra viktiga principer om vilka vi har varit eniga här är det inte fullt så enkelt.

Nu beskyller herr Andersson i Lycksele oss i utskottet för att vi inte tar nödig hänsyn till sysselsättningsaspekten. Det kan man måhända säga, men då bör det crinras om att civilutskottet främst handlägger planfrågorna. Därför har det fallit sig naturligt att vi i första hand i detta fall har värnat om planfrågan. Men därför har vi naturligtvis inte helt negligerat sysselsättningsaspekten.

Jag vill också påpeka att man är rätt långt framme i behandlingen av detta ärende. Utredningen är färdigbehandlad och arbetet med propositionen pågår. Det hör väl till ovanligheterna att man i det stadiet går in med ett uttalande från riksdagens sida för att bryta ut enskilda projekt. Den tid man här försitter är inte av den längden att det bör motivera ett avkall på planeringen.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Herr Åkerfeldt bekräftar nu att förarbetet är klart. Vad väntar man då på? Vi behöver i och för sig ett samlat ställningstagande. Det skulle vi ha behövt tidigare. Men nog skulle man väl om viljan fanns ändå kunna

lyfta fram ett sådant här projekt, där det är uppenbart, tycker jag, i vilken riktning man bör handla vid det slutliga ställningstagandet? Även om civilutskottet främst handlägger planärenden skulle man väl kunna ta kontakt med andra partivänner som har sysselsättning inom sitt intresseområde. Är man representant för ett parti som har lovat 400 000 nya jobb gäller det att snabba på litet. Jag föreställer mig att problemen beträffande sysselsättningsfrågorna är så stora för den borgerliga regeringen, inte minst mot bakgrund av centerns löften om en massa nya jobb, att man borde ta varje chans. Här vill vi hjälpa till. Varför då inte ta den chansen? Ni är långt framme, säger ni, med planeringen. Men med den planering som den borgerliga regeringen har på detta område missar ni chansen att på ett naturligt sätt slussa över de arbetare som nu hotas av friställningar i Juktan till det här projektet, som ligger inom samma del av ett i sysselsättningshänseende drabbat område.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Herr Andersson i Lycksele återkommer till att det här är fråga om en försummelse av den borgerliga regeringen, att den borgerliga regeringen inte förmått få fram ett beslut i denna fråga. Jag vill då erinra om att detta inte beror på någon eventuell saktfärdighet från regeringens sida, utan det är riksdagen som – vilket jag tidigare påpekat – har bestämt när det här beslutet skall fattas. På den punkten är det entydigt. Om regeringen hade handlat på annat sätt, skulle det ha inneburit att den hade gått ifrån riksdagens tidigare ståndpunktstagande.

Sedan vill jag säga att de sysselsättningstillfällen det här är fråga om inte kommer att gå till spillo, ifall det här projektet nu kommer i gång. Det är ju bara fråga om en förskjutning i tiden för att möjliggöra en samlad bedömning. Dessutom är det inte fråga om hela denna arbetsstyrka.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Herr talman! Poängen i denna diskussion är att man bör få en kontinuitet i arbetena för att denna arbetarkår skall kunna ha en fast och jämn sysselsättning. Man kan då inte säga att man skall vänta med ställningstagandena till alla nya projekt till dess att pågående projekt har avslutats. Det innebär att man skapar arbetslöshet under något år, innan man drar i gång med de återstående projekten. Det är ju detta som är så olyckligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Persson i Karlstad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 112

Onsdagen den
20 april 1977

*Utbyggnad av
vattenkraft i övre
Åseleälven*

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Persson i Karlstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 132
Avstår - 1

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 10 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle justitieutskottets betänkanden nr 26-28 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 22.47.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert